

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра
Довженка**

Кафедра теорії і методики дошкільної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ
НАРОДОЗНАВСТВА**

Виконав:

Терещенко Юлія Григорівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

**Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта» за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти**
*(спеціальність, предметна спеціальність/
спеціалізація, освітня програма)*

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
(науковий ступінь, учене звання, посада)

Любива В. В.
(ініціали, прізвище)

Консультант:

(науковий ступінь, учене звання, посада)

(ініціали, прізвище)

Допущено до захисту

«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ **А. П. Дмитренко**
(підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «__» _____ 20__ р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	7
1.1. Особливості національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.....	7
1.2. Засоби національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	17
1.3. Народознавство як засіб національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	32
Висновки до розділу 1.....	41
РОЗДІЛ II. НАРОДОЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	43
2.1. Діагностичний інструментарій для визначення рівнів патріотичної вихованості в дітей старшого дошкільного віку.....	43
2.2. Система роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобом народознавства.....	52
Висновки до розділу 2.....	81
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	91

Анотація. Магістерська робота присвячена актуальній темі національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з використанням народознавчих засобів. У вступі обґрунтовано важливість формування національних цінностей у ранньому віці та актуальність дослідження для виховання свідомих громадян України.

У першому розділі розглянуто наукові підходи до національно-патріотичного виховання, зокрема, його особливості для дошкільного віку. Висвітлено методи та засоби формування патріотичних почуттів, зокрема роль народознавства як ключового інструменту для розвитку національної свідомості у старших дошкільнят.

Другий розділ присвячений методичним аспектам застосування народознавства в педагогічному процесі. Представлено діагностичні методики для оцінювання рівнів патріотичної вихованості дітей та запропоновано систему роботи, що сприяє формуванню національно-патріотичних цінностей за допомогою народознавчих елементів. До кожного розділу надано висновки, що підсумовують результати дослідження.

Завершальним етапом роботи є загальні висновки, що містять оцінку ефективності запропонованих методів та перспективи їх впровадження в сучасне дошкільне виховання.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, діти старшого дошкільного віку, народознавство.

Annotation. The master's thesis is devoted to the current topic of national-patriotic education of preschoolers, using ethnographic tools. The introduction substantiates the importance of national values formation at an early age and the relevance of the study for the education of conscious citizens of Ukraine.

The first chapter examines scientific approaches to national-patriotic education, in particular, its features for preschool age. The methods and means of patriotic feelings formation are highlighted, in particular the role of ethnology as a key tool for the development of national consciousness in senior preschoolers.

The second section is devoted to methodological aspects of the application of ethnology in the pedagogical process. Diagnostic methods for assessing the levels of patriotic upbringing of children are presented and a work system is proposed that contributes to the formation of national and patriotic values with the help of ethnographic elements. Conclusions summarizing the research results are provided for each chapter.

The final stage of the work is general conclusions, containing an assessment of the effectiveness of the proposed methods and the prospects of their implementation in modern preschool education.

Key words: national-patriotic education, children of older preschool age, ethnology

ВСТУП

Національно-патріотичне виховання – спрямована на дітей та молодь комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [11].

Актуальність національно-патріотичного виховання є беззаперечною в умовах сьогодення, оскільки воно відіграє ключову роль у формуванні національної самосвідомості, ідентичності та єдності суспільства. Сучасні виклики, пов'язані з війною, політичною нестабільністю та інформаційною агресією, роблять особливо важливим виховання в дітей та молоді почуття любові до Батьківщини, готовності захищати її інтереси та активної громадянської позиції. Національно-патріотичне виховання сприяє збереженню національних цінностей, культурної спадщини та історичної пам'яті. Воно формує у дітей та молоді розуміння важливості державної незалежності, повагу до символів державності та готовність до захисту суверенітету країни. Особливої актуальності ця проблема набуває в контексті війни, коли захист держави стає справою кожного громадянина.

Національно-патріотичне виховання допомагає виховувати в молодому поколінні відчуття спільної відповідальності за майбутнє своєї країни, зміцнює моральний дух та підвищує рівень соціальної згуртованості.

Таким чином, національно-патріотичне виховання є невід'ємною складовою сучасної освітньої системи, яка забезпечує виховання свідомих, відповідальних та активних громадян, здатних протистояти викликам часу та забезпечити майбутнє своєї держави.

Нормативна база патріотичного виховання дітей дошкільного віку в Україні включає кілька ключових документів, які регулюють процес

виховання патріотизму в закладах дошкільної освіти. Так, в основу Стандарту, Базового компоненту дошкільної освіти, покладено традиційні для дошкільної освіти ідеї гуманістичної педагогіки, ідеї про патріотичне і громадянське виховання [2].

Закон України «Про освіту» – встановлює основні принципи національного виховання, включаючи формування в дітей дошкільного віку. Основні принципи, спрямовані на формування у дітей дошкільного віку таких цінностей, як: національна ідентичність – виховання любові до Батьківщини, поваги до національних символів, традицій та культури України; громадянська відповідальність – формування у дітей почуття відповідальності за майбутнє своєї країни, розуміння своїх прав та обов'язків як громадян; моральні та етичні принципи – виховання на основі загальнолюдських цінностей, етичних норм, поваги до інших людей та їхніх прав; повага до законів України – ознайомлення дітей з основними законами та правилами, які діють у суспільстві, формування поваги до правопорядку та закону. Ці принципи є основою для розробки освітніх програм та методик, що застосовуються в закладах дошкільної освіти з метою патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Метою нашої наукової розвідки є дослідити ефективність народознавства як засобу національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку та запропонувати систему роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобом народознавства

Мета дослідження теоретично обґрунтувати значення і роль використання народознавства як засобу національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку та запропонувати систему роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобом народознавства.

Об'єкт дослідження: процес національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку

Предмет дослідження: система роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.
2. Охарактеризувати потенціал народознавства для національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.
3. Запропонувати діагностичний інструментарій для визначення первинного рівня патріотичної вихованості в дітей старшого дошкільного віку.
4. Розробити систему роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобом народознавства.
5. Розробити методичні рекомендації для педагогів та батьків щодо ефективного патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження було обрано відповідно до специфіки об'єкта і предмета дослідження, а також мети і завдань дослідження: теоретичні вивчення, аналіз, порівняння різних поглядів на досліджувану проблему; узагальнення й синтезування психолого-педагогічної, спеціальної і методичної літератури для з'ясування науково-теоретичних засад національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що отримані результати розширюють і збагачують традиційні підходи до національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку й презентують уявлення про додаткові потенційні педагогічні ресурси в аспекті патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел (35 найменувань), 4 додатків. Повний обсяг магістерської роботи становить 105 сторінок, основний текст – 90 сторінок.

Апробація. Терещенко Ю. Г. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства. *Психолого-педагогічний пошук* : зб. студентських наукових праць за матеріалами VI Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» 14-15 березня 2024 року. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024. 321 с.С. 269-271

РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

1.1. Особливості національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку

З-поміж актуальних виховних напрямів (*духовно-моральне, військово-патріотичне, екологічне виховання*) сьогодні найбільш актуалізованим напрямом є саме напрям національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Духовно-моральне, військово-патріотичне, екологічне виховання є основними складовими національно-патріотичного виховання. Вони як стрижневі, основоположні відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за природу як за національне багатство, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Зважаючи на свою актуальність, проблема національно-патріотичного виховання дітей та молоді стала предметом досліджень таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Ю. Афанасьєва, О. Базилевська, Є. Барилко, В.Белан, Н. Вишнівська, В. Герасимчук, І. Дзюбенко, Г. Костюшко, К. Кузіна, П. Мазур, Е. Осевська, Л. Солярчик, А. Степнік, Ю. Толмачова та ін.

Кожен народ, зокрема й українці, виробили свою національну систему

виховання. Вона є тією основою, на якій із покоління в покоління формувалися національна самосвідомість, патріотичні й громадянські почуття українців і тому проблеми національно-патріотичного виховання мають розглядатися не лише з позицій сьогодення, й у контексті педагогічної спадщини – праць Григорія Ващенка, Бориса Грінченка, Михайла Драгоманова, Миколи Костомарова, Юрія Липи, Софії Русової, Василя Сухомлинського, Костянтина Ушинського, Івана Франка, Якова Чепіги й інших [3].

Цікавою є думка В. Сухомлинського, який до якостей громадянина-патріота відносить гармонію розуму, думок, ідей, почуттів, учинків, а також стійку переконаність у їх правильності. Великий педагог пріоритетизував необхідність виховання в учнів любові до свого народу, відповідальності, обов'язку щодо нього; постановку учнями особистісної проблеми перед власною совістю у питаннях вибору моральної поведінки щодо своєї Батьківщини.

До сучасників педагогічної науки, які також займаються питанням патріотизму належать: В. Андрущенко, В. Гуменко, М. Дробноход, П. Коненко, А. Погрібний, І. Степанець та ін [8]

До патріотичних цінностей відносять: *національну ідею, українську мову, національну культуру, історію народу і держави, національну самовизначеність (тожсамість), громадянську активність, дотримання законів (законослухняність), Батьківщину (малу й велику), лідерів і героїв нації, держави, матір, батька* [16].

Серед багатого переліку патріотичних цінностей, філософи та педагоги виділяють також поняття «гідність» та «національна ідея». Так, в статті В. Аксьонової трактується згадане поняття: «Гідність носія цивілізованої державної ідеї навіть альтернативне суспільство зумовлює поважати українську ідею як сучасну патріотичну цінність щодо універсального осмислення націократичного міфологізму. Патріотичною елітою використовується розуміння станів буття як аксіологічного сенсу духу

козакофільства з історичним виокремленням підходів М. Гоголя, Т. Шевченка та І. Франка» [1].

Перш ніж перейти до конкретики, необхідно з'ясувати значення основних понять національно-патріотичного виховання. До них відносимо такі як: *етнос, народ, нація, національний, націоналістичний, патріотизм, українська мова як інтегральний складник патріотизму, якості громадянина патріота, патріотичні цінності.*

Національно-патріотичне виховання визначають як планомірну виховну діяльність, спрямовану на формування в молоді національної самоідентичності й патріотизму. Метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується (В. О. Сухомлинський [21]).

Незаперечним є факт, що *патріотизм* – це моральна основа життєздатності держави, важливий внутрішній мобілізуючий ресурс, що базується на активній громадянській позиції особистості, її готовності самовіддано служити своїй Вітчизні. Це моральний принцип, моральна норма та моральне почуття, що виникло ще на початку становлення людства та було глибоко осмислене вже античними теоретиками.

Дефініція «патріотизм» в психологічних дослідженнях характеризується як синтетична єдність когнітивного, емоційного і діяльнісного компонентів. Когнітивний компонент передбачає уявлення дітей про країну, її історію, звичаї, символи тощо. Даний компонент охоплює зміст роботи з виховання основ патріотизму в дітей дошкільного віку.

Безумовно знання є основою для орієнтування дитини в сучасному житті, формування власного ставлення до навколишнього світу, суспільства, Батьківщини. Не менш важливим є емоційний компонент, що є ключовим у формуванні патріотизму дошкільника. Цей компонент передбачає систему моральних, гуманістичних цінностей, стійкі оцінювальні ставлення і судження. І нарешті діяльнісний компонент містить уміння і навички, що віддзеркалюються в поведінці особистості. Також він передбачає усвідомлене здійснення дій, пов'язаних з державними та народними символами [29].

Патріот – людина, яка виражає та реалізує у своїх учинках глибоке почуття поваги та любові до рідної країни, її історії, культурних традицій та народу. Маркерами сформованості патріотизму є любов до Батьківщини, вірність і служіння їй, турбота про забезпечення територіальної цілісності й суверенітету України, піклування про її неперервний висхідний розвиток на шляху демократичного національного відродження, сприяння гармонізації державних, суспільних, громадських, особистісних інтересів у щоденному житті. У разі загрози національній безпеці патріотизм проявляється в готовності служити Україні, стати на її захист; у визнанні вищості суспільних і державних інтересів над особистими.

Український патріотизм – синтетична категорія, яка включає все незаперечно цінне в історії державності. Він стимулює національно-державний розвиток, спрямований на становлення громадянського суспільства.

У *нормативно-правових документах* патріотизм визначають як прагнення до свободи, любов до Батьківщини, вірність і служіння їй і своєму народові, дієву турботу про їх благо, активне сприяння утвердженню й розвитку України як вільної суверенної правової демократичної соціальної держави, готовність обстоювати й захищати її територіальну цілісність, незалежність; сприяння гармонізації державних, суспільних, громадських і особистісних інтересів; невіддільність від неї своєї долі [22].

Законодавча діяльність держави, відіграє велику роль у формуванні національно-патріотичних цінностей. Серед нормативно-правових актів державного рівня зазначимо наступні: Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України [24], Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання» [30], Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [7].

Багатоаспектним є поняття націоналізм. Націоналізм – система ідей і поглядів, що виходить із пріоритету нац. (етнічних) цінностей як перед особистісними, так і перед ін. груповими (корпоративними) й загальнолюдськими (універсалістськими) цінностями. У вужчому розумінні: 1) політ. рух, що проголошує своїми цілями боротьбу за політ. незалежність, збереження й розвиток власної етнічної та культ. ідентичності; 2) радикальна ідеологія з виразними елементами нац. винятковості, схильністю до автаркії; антитеза універсалізму, інтернаціоналізму, космополітизму.

Термін «націоналізм» з'явився в 15 ст. в Німеччині на означення корпоративних інтересів студентських спільнот («націй»), утворюваних за земляцьким принципом. Наприкінці 18 ст. застосовувався вже як синонім нац. руху, а також у негативному значенні («примітивізм, вузький націоналізм» у Й.-Г.Гердера). Франц. мовою це поняття вперше передав тоді ж О.Баруель, який ототожнював націоналізм. як з патріотизмом, так і з партикуляризмом та егоїзмом. В англ. літературі прижилися здебільшого нейтральні – як з ідеологічного, так і з морально-етичного погляду – трактування націоналізму [6].

Визначний український письменник і громадський діяч Сергій Плачинда нагадує: якщо за часів СРСР слово націоналізм звучало як вирок, за нього переслідували, судили, ув'язнювали, то здобуття Україною незалежності уможливило дефальшування цього явища.

Сергій Плачинда визначає націоналізм як природний і закономірний рух народу на захист і утвердження своєї самобутності. Саме в такому

формулюванні це поняття було затверджене на науковополітичній конференції «Український націоналізм у протистоянні російському великодержавному шовінізмові» наприкінці 1991 року [20].

Запорукою ефективності процесу патріотичного виховання є органічне поєднання принципів національно-патріотичного виховання в цілісну систему, що й забезпечує досягнення відповідних результатів.

Національно-патріотичне виховання спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, такі як дитиноцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей.

Принцип дитиноцентризму передбачає максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів. Це підхід в освіті та вихованні, який ставить дитину в центр освітнього процесу, виходячи з її індивідуальних потреб, інтересів, здібностей та особливостей розвитку. Цей принцип передбачає, що всі дії педагогів і вихователів спрямовані на максимальне розкриття потенціалу дитини, забезпечення її гармонійного розвитку та створення умов для самовираження і самостійного навчання.

Основні положення принципу дитиноцентризму: індивідуальний підхід, активна роль дитини, емоційне та соціальне благополуччя, забезпечення прав дитини, гуманізм та повага до особистості.

Принцип дитиноцентризму сприяє створенню комфортного, безпечного та підтримуючого середовища для навчання і виховання, що дозволяє дитині розвиватися гармонійно, формувати позитивну самооцінку і навички самостійного навчання, що є важливими для подальшого успіху.

У Г. Сковороди принцип природовідповідності має назву «сродності» («Учи відповідно до природи»). Розуміння цього принципу стосується врахування, з одного боку, особливостей дитини та її віку, а з другого, – відповідності навчання законам природи взагалі.

Принцип природовідповідності визначає природу виховання в умовах свободи Людини:

1. Людина наділена волею і розумом. Із цього випливає й обов'язок людини бути вільною. Звідси принципова позиція демократичної педагогіки, відповідно до якої внутрішня сутність людини визначається не лише спадковістю та впливом зовнішнього середовища, але й участю самої людини, її волею, розумом і сумлінням.

2. Людина – єство суспільне. Людська особистість не може розвиватися й удосконалюватися поза суспільством. Проте людина також єство автономне, індивідуальне, вона не «розчиняється» в масі.

3. Людина завжди між добром і злом, завжди в дорозі. Вихованість – це лише готовність до вибору.

4. Виконуючи своє призначення, людина постійно прагне реалізувати себе. До «золотого фонду» гармонійності особистості Г. Ващенко відносить служіння Богу й Україні.

5. Вічний обов'язок людини – творити життя і творити себе. Вимога творчості є головною передумовою саморозвитку окремої людини й суспільства. Сьогодні, в умовах демократичних реформ і на ґрунті занепаду віри, проблема мотивації поведінки стає особливо гострою [10].

Принцип культуровідповідності передбачає виховання як культуротворчий процес, спрямований на формування базової культури особистості, базуючись на набутому морально-етичному досвіді людства.

Принцип гуманізації виховного процесу зосереджує увагу на особистості як вищій цінності. Принцип гуманізації процесу патріотичного виховання передбачає визнання цінності дитини як особистості, її прав на свободу, щастя, захист і охорону життя, здоров'я, створення умов для розвитку дитини, її творчого потенціалу, схильностей, здібностей, надання їй допомоги у життєвому самовизначенні, повноцінної самореалізації.

Складний процес національно-патріотичного виховання здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи, вибір яких залежить від змісту та

завдань виховної роботи і, звичайно, вікових особливостей вихованців. В цьому й суть принципу врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку.

Принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей в процесі патріотичного виховання передбачає адаптацію навчального матеріалу та виховних заходів відповідно до розвитку дітей-дошкільників. Це означає, що виховні програми повинні бути: віковими (враховувати психологічні та фізіологічні особливості кожного вікового етапу, щоб інформація була зрозумілою і доступною); індивідуальними (відповідати на потреби та інтереси окремих дітей, що дозволяє залучити їх до процесу виховання і зробити його більш ефективним); контекстуальними (включати в програму елементи, які відображають культурні, соціальні та історичні аспекти, що важливі для формування почуття патріотизму); інтерактивними (використання інтерактивних методів навчання, які заохочують дітей до участі та самовираження). Реалізація цього принципу допомагає формувати у дітей усвідомлення своєї ідентичності та готовності до активної участі у житті своєї країни.

Аналіз спеціальної літератури дозволяє констатувати, що до основних завдань патріотичного виховання дошкільників належать: формування любові до рідного краю (ставлення до сім'ї, рідного дому, закладу дошкільної освіти, села, міста); формування почуття власної гідності як представників власного народу; виховання любові, поваги до своїх національних особливостей; формування духовно-моральних взаємин; формування любові до культурного спадку свого народу; шанобливе ставлення до людей інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей [9].

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного

виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Розглянемо особливості національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує на опанування знань про нашу державу, виховання поваги до державних символів. Старші дошкільники мають знати прапор, гімн, герб України, назву її столиці, інших великих міст, значущі географічні назви (Крим, Карпатські гори, Дніпро), пам'ятні місця (Тарасова гора у Каневі, Хортиця, заповідник Асканія-Нова тощо). Цій меті підпорядковані заняття «Ми живемо в Україні, ми дуже любимо її», «Пам'ятні місця України», «Рідне місто (село)», «Вулиці нашого міста (села)», «Наш герб» та ін.

Діти мають поступово усвідомлювати, що моральний аспект патріотизму полягає і в розвитку національної економіки (це нові робочі місця, заробітна плата працівникам, доходи бюджету, раціональне використання яких робить життя у рідній країні достойним), і в підтримці національного виробника, і в економічній, господарській порядності власників підприємств, і в розвитку меценатства тощо. Щодо цього педагог може використати приклади з історії і з сучасного життя країни.

До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання належать: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми; узагальнюючі бесіди; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, свято бабусь тощо); зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи та ін.

Методи і прийоми реалізації завдань морально-патріотичного виховання.

- Наочні: спостереження, розгляд тематичних ілюстрацій, перегляд репродукцій картин, слайд-фільмів, демонстрування позитивних взірців поведінки, театралізація;

- словесні: етичні бесіди, розповіді, моральні діалоги, читання творів дитячої художньої літератури дорослими, розучування віршів, обговорення життєвих моральних ситуацій, ознайомлення з народними моральними звичаями, традиціями, прослуховування аудіозаписів, відгадування загадок, складання оповідань моральної тематики за схемами, ілюстраціями, з власного досвіду.

- практично-ігрові: дидактичні ігри морального спрямування, сюжетно-рольові та режисерські ігри, ігри-змагання, моделювання казок, розв'язування моральних задач, програвання ситуацій морального змісту.

Важливо створити відповідне освітнє середовище: оформити українські куточки національної та народної символіки, де розмістити герб та прапор України, українські рушники, сорочки-вишиванки, український посуд та іграшки, альбом фотографій визначних місць рідного міста; оформити добірку віршів про Україну, Київ, рідне місто, рідну природу, Батьківщину; зібрати бібліотечку українського фольклору: народні прикмети, прислів'я, легенди, загадки, заклички, коласанки, народні ігри; підібрати фонотеку українських пісень; підібрати та розробити дидактичні ігри на закріплення знань про рідний край та його природу; підібрати ілюстрації, плакати, карту України.

1.2. Засоби національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку

Важливим завданням патріотичного розвитку в закладах дошкільної освіти є прищеплення дітям дошкільного віку чіткого усвідомлення національної самоідентичності, що проявлятиметься у знаннях власної історії, культури, звичаїв та традицій свого народу.

До засобів національно-патріотичного виховання відносяться: *ігри та інтерактивні заняття, творчість, література та музика, тематичні свята та заходи, вивчення звичаїв і обрядів, візити до пам'ятних місць* тощо.

Зупинимось детальніше на кожному із засобів.

Провідною формою організації навчання вихованців ЗДО є заняття, а гра є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку.

1. *Ігри та інтерактивні заняття.* Гра – це «чарівна паличка», з допомогою якої можна навчити малюка читати, писати і, головне, мислити, винаходити, доводити. Ігрова діяльність – це невід'ємна частина життя у дітей дошкільного віку. Гра посідає чільне місце в системі патріотичного виховання дітей. Вона активізує дитину, сприяє підвищенню її життєвого тону, задовольняє особисті інтереси та соціальні потреби. Гра як основний вид діяльності дітей дошкільного віку, розвиває психічні, фізичні сили малюка (увагу, мислення, уяву, пам'ять, організованість, спритність тощо), сприяючи освоєнню ним навколишнього світу і людських взаємин, пробуджує, задіює його творчий потенціал.

Ігрова діяльність впливає на формування довільності психічних процесів. Так, в грі у дитини починає розвиватися довільна увага і довільна пам'ять. В умовах гри діти зосереджуються краще і запам'ятовують більше. Свідома мета виділяється для дитини раніше і легше всього в грі. Самі умови гри вимагають від дитини зосереджування на предметах, які входять в ігрову ситуацію, на змісті розігрування дій і сюжету.

Важливе значення гри полягає в тому, що діти в невимушеній формі, відтворюючи світ дорослих, засвоюють моральні норми, отримують уявлення про професійні та сімейні ролі. Гра забезпечує розвиток у дітей рухових, розумових та мовленнєвих навичок. Діти, відображаючи в грі різні сторони життя та особливості діяльності дорослих, поповнюють і уточнюють свої знання про навколишній світ, вчаться співпереживати і відрізнити вимисел від реальності.

Дидактична гра може бути елементом різних занять, гуртків, підготовок, прогулянок, а також самостійним видом діяльності. Дидактична гра – це ігрова діяльність, у якій діти діють за певними правилами і використовують набуті знання. Вона дає змогу створювати умови для різнобічного застосування цих знань, активізації розумової діяльності дітей і при цьому залишається для них цікавою і близькою грою [18].

Особливе місце займають дидактичні ігри, які мають наступну структуру: дидактичні завдання, ігрові правила, ігрові дії.

Обравши гру, яку потрібно використати, виконуючи певні поставлені завдання вихователь приступає до її безпосереднього проведення. Дуже важливо не перетворити дидактичну гру на стихійні, неорганізовані дії дітей. Важливо спонукати дітей до активності та самостійності.

Цінність дидактичної гри полягає в тому, що граючи дитина діє активно, розкуто, гра захоплює її почуття, інтелект, уяву. Гра збуджує живу думку, дає радість досягнення мети, самостійного розумового зусилля, усвідомлення подолання труднощів. Правильно організовані дидактичні ігри стають бажаними для дітей дошкільного віку. Якщо гра доступна дітям і вони знають її зміст і правила, втручання дорослого недоцільне.

Головною умовою впливу педагога на розвиток ігрової діяльності має бути формування і розвиток самостійності дітей. *Отже*, дидактична гра є одним із важливих факторів, який дає змогу вміло і правильно виконувати завдання, як того вимагає програма, а ігрова діяльність є провідною ланкою у розвитку дітей дошкільного віку.

У процесі патріотичного виховання можна використовуватися такі дидактичні ігри: *ігри-подорожі* (дидактичні ігри даного змісту покликані підсилити враження, звернути увагу дітей на те, що знаходиться поруч); *ігри-доручення* (вони за змістом простіше, а за тривалістю – коротші; в основі їх лежать дії з предметами, іграшками, словесні доручення); *ігри-припущення* («що було б, якщо ...?») (у процесі дидактичної гри цього плану перед дітьми ставиться завдання і створюється ситуація, яка потребує осмислення

подальшої дії; при цьому активізується розумова діяльність дітей, вони вчаться слухати один одного); *ігри-загадки* (в основі їх лежить перевірка знань, винахідливості дошкільників); *ігри-бесіди* (в процесі спілкування розвивається в дітей безпосередність переживань, зацікавленість, доброзичливість; така дидактична гра висуває вимоги до активізації емоційних і розумових процесів дошкільнят); *ігри з предметами або іграшками* (дидактичні ігри даного змісту спрямовані на розвиток тактильних відчуттів, вміння маніпулювати з різними предметами та іграшками, розвиток творчого мислення та уяви); *словесні ігри* (головне покликання словесних ігор – це розвиток слухової пам'яті, уваги, комунікативних здібностей, зв'язного та діалогічного мовлення, уміння і бажання висловлювати свої думки); *настільно-друковані* (використовуються як наочні посібники, спрямовані на розвиток зорової пам'яті та уваги) [4].

Обов'язковими атрибутами в ігровому процесі є навчальні та виховні завдання, чіткі правила і точна послідовність дій. Ігрові дії – основа дидактичної гри. Слід зазначати, що головною умовою, при якій дидактична гра стане засобом розумового розвитку є наявність основних компонентів: **дидактичної мети, правил та ігрових дій.**

Другою умовою є правильна організація дидактичної гри, що включає в себе підготовку до проведення дидактичної гри, її проведення і аналіз.

У процесі проведення дидактичних ігор необхідно знати рівень підготовленості дошкільників. Визначаючи дидактичну мету, потрібно, насамперед, мати на увазі, які знання повинні засвоюватися, закріплюватися дітьми, якості особистості можна формувати у них засобами даної гри. Кожна дидактична гра повинна мати свою навчальну мету, яка й відрізняє одну гру від іншої. Секрет успішної організації дидактичної гри полягає в тому, щоб навчаючи дітей зберігати разом з тим гру як діяльність, яка радує дітей та зближує їх.

Потрібно враховувати факт того, що організовуючи дидактичні ігри, необхідно враховувати вік дитини.

Таким чином, дидактичні ігри доцільно використовувати як певний елемент заняття – у вигляді ігрової ситуації, окремої конкретної гри, задачі цікавого змісту. Наведемо приклади дидактичних ігор патріотичного змісту.

Дидактична гра «Чим багата українська хата?»

Мета: закріпити та розширити знання дітей про інтер'єр української хати, назви предметів українського національного побуту (колиска, лава, стіл, ліжко, скриня, мисник, піч, прялка), хатнього начиння (коцюба, рогач, хлібна лопата, хлібна діжа, ночви, відро, казан), посуду (тарілка, куманець, горнятка-двійнята, горщик, кухлик, миска, глечик), одягу (сорочка, пояс, плахта, камізелька, кептарик, хустка) Розвивати уважність, мовлення, уяву. Виховувати інтерес до національних традицій.

Обладнання: предметні картинки.

Хід гри:

Дітям пропонується до певної світлини української народної хати дібрати саме ті речі домашнього вжитку які їй належать.

Наприклад:

Інтер'єр хати – піч, веретено, скриня, лава, шафа для посуду.

Скриня – чоловічий та жіночий одяг.

Піч – знаряддя до печі рогач, лопата, коцюба, відро, ночви

Шафа для посуду – куманець, глечик, макітра, горщик-двійнятко, тарілки, ложки.

Дидактична гра: «Підбери одяг для Оленки і Дмитрика»

Мета: продовжувати вчити дітей називати український національний одяг (сорочка-вишиванка, спідниця, чоботи, вінок, шаровари тощо); розвивати пам'ять, мовлення; виховувати патріотичні почуття на основі бесіди про національний український одяг.

Хід гри:

Пропонується дидактична картка для кожної дитини завдання полягає в тому щоб підібрати потрібний український одяг для дівчинки і хлопчика.

Дидактична гра: «Українські народні свята»

Тема: знайомити вихованців із календарно обрядовими українськими народними святами. Виховувати патріотичні почуття до своєї країни.

Хід гри.

Пропонується картка на якій є 3 кольори що символізують пори року. Синій – зима, зелений – весна, жовтий – літо. Завдання: підібрати по картинках свята, які відповідають саме даній порі року та розмістити їх на картці.

Наприклад.

Зима – синій колір – свято Святого Миколая, Новий рік, Різдво, Водохреща, Маланка, Стрітення.

Весна – зелений колір – свято Вербна неділя, Пасха

Літо – жовтий колір – свято Івана купала, Яблучний спас, Маковія.

Доцільно проводити й інтерактивні заняття. Інтерактивне навчання дошкільників – це специфічна форма організації освітньої діяльності, метою якої є забезпечення комфортних умов для взаємодії, за яких кожна дитина відчуває свої успіхи і досягає високої продуктивності. Інтерактивні методи навчання допускають інтенсифікувати процес розуміння, засвоєння і творчого застосування знань при вирішенні практичних завдань, ефективність полягає у більш активному включенні дітей в процес не тільки отримання, але і особистого вжитку знань.

Форми і методи інтерактивного навчання використовуються систематично і у дітей створюються продуктивні підходи до оволодіння певною інформацією, відходить боязкість висловити неточне припущення і настають довірчі взаємовідносини з вихователем. Інтерактивність розвиває в дитини відповідальність, самокритичність, творчий підхід до розв'язання проблем, вчить правильно й адекватно оцінювати свої сили, бачити «білі плями» у своїх знаннях. Основний елемент інтерактивного заняття – діалог.

Під час інтерактивного навчання діти завзято спілкуються, сперечаються, не погоджуються із співрозмовником, відстоюють свою думку. Успішні освітні результати та виховання дітей засобами технологій

інтерактивного навчання залежать від рівня обізнаності, знань і умінь самих педагогів з цих технологій [35].

Наведемо приклад конспекту заняття з національно-патріотичного виховання для дітей старшого дошкільного віку

«Мій рідний край, моя земля»

Програмовий зміст:

Пізнавальний розвиток:

Збагачувати уявлення дітей про рідну країну; ознайомити дітей з картою України; поглибити знання дітей про край, де вони народилися і живуть; пригадати державні символи України. Прищеплювати почуття гордості за свою країну, за свій народ, свою мову.

Емоційно-ціннісний розвиток: розвивати соціальні емоції та мотиви; викликати бажання у дітей збагачувати свій світогляд.

Соціально-моральний розвиток: виховувати інтерес та повагу до українських національних традицій, любов до праці на рідній землі.

Мовленнєвий розвиток: розвивати зв'язне мовлення, вчити дітей відповідати на запитання вихователя повними реченнями, послідовно розповідати про предмети українського національного одягу, вправляти у римуванні, в доборі прикметників до іменників, утворенні пестливих слів.

Матеріали та обладнання: глобус; карта України; плакат з державною символікою; лялька Україночка; аудіозапис гімну України; ноутбук; запис українських мелодій.

Хід заняття:

I. Організаційна частина. Психологічний етюд.

Маленькі наші ніжки,

Та добре знають путь.

На службу Україні,

Як виростуть підуть. (Діти крокують по колу)

Маленькі наші ручки,

Та кріпнуть і ростуть.

На службу Україні всю працю віддадуть.(діти піднімають руки від плечей вгору)

Дитячі в нас серденька та щирі почуття,

Любити Україну,

Ми будем все життя.(діти піднімають руки вгору і вітаються)

II. Основна частина.

Вихователь. У всіх людей одна святиня,куди не глянь, де не спитай . Рідніша їм своя пустиня, аніж земний в чужині рай. Нема без кореня рослини, а нас людей – без Батьківщини . Сьогодні в нас особливе заняття, присвячене нашій рідній неньці Україні. А хто скаже ,що таке Батьківщина ? (відповіді дітей)

Вихователь. Так, Батьківщина – це країна, в якій ти народився і живеш. Любов до Батьківщини починається з любові до маленької батьківщини: рідного порога, стежки, рідного міста чи села, вулиці, дитячого садка, а потім і школи – всього того, що оточує людину змалку.

Одна Батьківщина –

І двох не буває.

Місця, де родилися

Завжди святі.

Без рідної мови,

Без пісні, без мами ,

Не має, не має життя на землі!

Вихователь. Діти, з чим порівнюють любов до Батьківщини ? (Відповіді дітей)

Так, з любов'ю до матері. Як її ласкаво називають? (матінкою, ненькою)

То як називається наша держава? (Україна). Як називається наш народ? (українці). Якою мовою ми розмовляємо? (українською). А давайте, спробуємо підібрати гарні слова про нашу Україну.

Д/г «Яка наша Україна?»»

(Вихователь розпочинає, діти продовжують).

Україна могутня. (Квітуха, незалежна, співуча, дружня, барвінкова, калинова, гарна, рідна).

Молодці, діти. А що можна сказати про нашу рідну українську мову. Яка вона? (Солов'їна, рідна, милозвучна, пісенна, материнська).

Вихователь (демонструє глобус) .

Подивіться і скажіть, що у мене в руках? (Глобус). Глобус – це макет Землі у вигляді кулі, тобто наша планета у зменшеному вигляді. Що є на глобусі? (Відповіді дітей). На нашій планеті живе багато людей різних національностей. І якщо ми хочемо когось знайти, або де він живе (місто, країну), то нам необхідний глобус або карта. Як називається карта на українській мові? (Мапа).

(Вихователь з дітьми розглядають карту України). Погляньте на карту України! Ось зазначені межі української землі, де з давніх-давен жив і зараз живе наш народ. Величезні простори займає наш земля. Якби ми задумали пройти пішки із заходу на схід, то нам на це треба затратити 10 днів. Подивіться, діти, що зображено на мапі коричневим кольором? (Гори)

А які гори є в Україні? (Карпати). Ми з вами живемо за горами Карпатами, то ми є хто? (закарпатці). А як називається селище, в якому ми живемо? (Великий Березний). А яка річка протікає через наше селище? (Уж). Звідки походить її назва? (Міркування дітей)

Вихователь. Наша річка звивається поміж горами, як змійка. Тому і дістала назву Уж, а місце, де вона бере початок назвали с. Ужок. А скажіть мені, любі діти, як називається головне місто Закарпатської області? (Ужгород). Давайте, ми знайдемо його на мапі. Хто мені нагадає як називається столиця України? (Київ). Вірно, Київ. Це дуже велике місто і красиве. Послухайте, вірш про Київ.

Дніпро широкий, пісня солов'їна,

На каштанах голуба роса.

Рідний Київ, серце України.

Наша слава, гордість і краса.

Вихователь. Зараз ми з вами трішки відпочинемо.

Фізкультхвилинка.

Наші ніжки раз, два, три;

Раз присядем, два присядем,

На носок, на каблучок,

Ми танцюєм козачок.

Гарний настрій, добре всім.

Руку вліво, руку вправо –

Покружляли, повертілись,

Й тихо всі на місце сіли.

Вихователь. Кожна держава має символи. Які державні символи ви знаєте? Вірно, герб прапор і гімн.

(Діти розглядають плакат, де зображено державні символи)

Вихователь. Як називається герб України? (тризуб). Якого кольору прапор?

Дитина. Наш стяг-пшениця у степах,

Під голубим склепінням неба.

Вихователь. А яка ще є святиня у нашого народу? Так, гімн. Зараз ми прослухаємо аудіо запис гімну. Під час виконання гімну потрібно всім встати.

(Виконується гімн «Ще не вмерла Україна», діти встають, і поклавши руку на серце, співають).

Вихователь. Діти, погляньте, будь ласка, на нашу ляльку україночку. У що вона одягнена? (сорочка-вишиванка, спідниця, фартушок, на голові віночок, на ногах червоні чобітки, на шиї червоне намисто).

Д/г «Назви лагідно»

Сорочка-сорочечка;

Дівчина-дівчинка;

Хлопець-хлопчик;

Вишиванка-вишиваночка;

Чоботи-чобітки;

Пояс-поясочок;

Фартух-фартушок.

Творча гра »Склади віршик«

Діти добирають потрібні слова і складають тематичні віршовані рядки.

Одягну український віночок –

Затанцюю веселий...(таночок).

Гарні хлопці стоять біля ганку,

А на них сорочки...(вишиванки).

Я танцюю гопак залюбки,

Адже в мене зручні ...(чобітки).

Вихователь. Давайте пригадаємо прислів'я про рідний край.

- Рідний край-земний рай.

- Що країна – то родина.

- Тільки в ріднім краї солов'ї співають.

III. Підсумок заняття.

Вихователь. Щасливі ми, що народилися і живемо в такій чудовій, мальовничій землі – в нашій славній Україні. Все на світі можна вибирати,але не можна вибирати тільки маму,Батьківщину.

Бережемо Україну,наче рідну маму,

І за неї молитися ходимо до храму.

Щоб почув Господь молитву старого й дитини.

Щоб усі ми дочекались щасливої днини.

Такі заняття не лише містять елементи гри, а й є дидактичною грою за змістом і пов'язані певним сюжетом та ідеєю. Це можуть бути заняття-гра, заняття-змагання, заняття-КВК, заняття-конкурси, вікторини, мандрівки, ділові та рольові ігри.

Розглянемо *творчість* як засіб патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Творчість є потужним засобом патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Вона охоплює різні види діяльності, такі як малювання, музика, театралізація, леґо-конструювання та інші форми самовираження, що дозволяють дітям вивчати, відчувати та усвідомлювати свою приналежність до рідної культури. Ось кілька способів, як творчість сприяє патріотичному вихованню: вивчення культурних традицій через творчі заняття, де діти можуть ознайомитися з народними традиціями, звичаями та символами своєї країни. Наприклад, малювання національних символів або виготовлення обрядових виробів.

Розвиток емоційного зв'язку: творча діяльність сприяє емоційному розвитку дітей, допомагаючи їм створювати позитивні асоціації з рідною культурою. Це може бути через співання патріотичних пісень або театральні вистави на основі українських казок; залучення до спільних проєктів: спільні творчі проєкти (наприклад, оформлення малюнку про Україну) допомагають формувати командний дух, вчать дітей працювати разом та взаємодіяти, закладаючи основи для соціальної відповідальності. Розвиток креативності, за допомогою творчих завдань діти можуть виражати свої думки і почуття щодо своєї країни, формуючи власний патріотичний погляд на світ; формування історичної пам'яті через творчість: створення малюнків або моделей, пов'язаних з важливими історичними подіями, коли діти вчаться розуміти значимість цих подій для їхньої національної ідентичності; участь у патріотичних заходах: залучення дітей до організації виставок, конкурсів або свят, присвячених національним святам, формує у них активну громадянську позицію.

Проілюструємо прикладами використання малювання в роботі з дітьми дошкільного віку з метою патріотичного виховання.

Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку через малювання є ефективним методом, оскільки мистецтво дозволяє дітям виражати свої почуття та думки, а також досліджувати свою культурну

ідентичність. Ось кілька способів, як процес малювання може сприяти патріотичному вихованню: візуалізація національної символіки (діти можуть малювати державні символи, такі як прапор, герб, національні костюми або визначні місця своєї країни); зображення традицій (малювання сцен з народних свят або звичаїв допомагає дітям ознайомитися з культурою свого народу і виховує гордість за культурну спадщину); створення колективних творчих проектів (спільні малюнки на патріотичну тематику можуть бути використані для оформлення групових занять чи виставок, що сприяє розвитку командного духу та почуття єдності); малювання може бути способом висловлення дітьми почуттів до рідної землі, її природи та культури, що зміцнює їхнє емоційне зв'язок із батьківщиною; використання малювання для зображення історичних постатей, подій чи легенд може допомогти дітям зрозуміти важливість історії своєї країни для розвитку патріотичних почуттів. Окрім того, обговорення значення малюнків після їх створення може допомогти дітям усвідомити важливі патріотичні цінності, такі як любов до батьківщини, шанування історії та традицій.

Література та музика як засоби патріотичного виховання в роботі з дітьми є також дуже ефективними. Читання книг українських авторів, слухання національної музики та виконання українських пісень допомагає формувати любов до рідної культури. Неможливо переоцінити роль музики в патріотичному вихованні дошкільнят. Великі потенційні можливості патріотичного впливу полягають в народній музиці. Народні музичні твори ненав'язливо, часто у веселій ігровій формі, знайомлять дітей зі звичаями і побутом українського народу, працею, дбайливим ставленням до природи, життєлюбством, почуттям гумору.

На сучасному етапі головне завдання музичного виховання дошкільників засобами народної музичної творчості – повернутися обличчям до народної музики, починаючи з самого раннього дитинства, коли ще тільки закладаються основні поняття у дитини, формується мова і мислення, розвиваються здібності, вміння та навички.

У роботі з музичного виховання можна використовувати різні види діяльності: гра, бесіда, прослуховування музики, спів, робота з музично-шумовими інструментами, розучування основ народного танцю, театралізація ігрових пісень, робота над виразністю мови, виготовлення масок, участь у концертній діяльності з метою пропаганди народної творчості.

Звичайно не можна оминати увагою такий засіб як тематичні свята та заходи. Проведення свят, присвячених національним святам (День незалежності, День Конституції тощо), дозволяє дітям відчувати важливість цих дат.

Вони створюють можливості для інтерактивного навчання та активної участі дітей у святкових дійствах, що сприяє формуванню їхнього розуміння патріотизму і національної ідентичності. Ось декілька аспектів, які підкреслюють значення таких заходів: формування усвідомлення значення свят, спільна діяльність, залучення батьків та громади, творчість та вираження почуттів, розширення кругозору, залучення до національної культури, залучення дітей до вивчення та проведення традиційних обрядів, таких як зустріч весни, свято Масляна чи Різдво.

Проведення тематичних свят та заходів створює унікальну атмосферу, в якій діти можуть не лише отримувати знання, але й переживати емоції, що сприяє їхньому патріотичному вихованню і становленню як свідомих громадян.

Організація екскурсій до музеїв, пам'ятників та інших значущих місць, що мають відношення до національної історії також є ефективним засобом патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Організація екскурсій до музеїв, пам'ятників та інших значущих місць, пов'язаних з національною історією, є надзвичайно ефективним методом патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Ось декілька ключових аспектів, які підкреслюють цінність таких екскурсій. Екскурсії допомагають дітям на практиці познайомитися з історією їхньої країни, що

робить навчання живим та цікавим. Відвідування музеїв і історичних місць надає можливість побачити артефакти та свідчення минулого. Знайомство з культурною спадщиною та історичними подіями сприяє формуванню гордості за свій народ і країну. Діти починають усвідомлювати важливість своєї національної ідентичності. Як правило, екскурсії включають активні елементи взаємодії, що дозволяє дітям відчувати емоції, пов'язані з історією та культурою, а також допомагає в розвитку візуальної пам'яті. Відвідування різних музеїв та пам'ятників збагачує знання дітей про їхню країну, її історію та культуру, що розширює їхній кругозір. Проведення екскурсій дозволяє вихователям впроваджувати інтерактивні методи навчання, залучати дітей до обговорення, питань та відповідей, що стимулює їхню допитливість. Екскурсії також можуть включати елементи, які формують у дітей усвідомлення їхньої ролі в суспільстві, відзначення важливості поваги до історії та традицій і є чудовою можливістю для спільної активності з однолітками, що сприяє розвитку соціальних навичок і зміцненню дружніх зв'язків. Тому організація екскурсій до історичних та культурних об'єктів – це не лише цікава та пізнавальна діяльність, а й важливий елемент патріотичного виховання дошкільнят, що допомагає формувати їхнє усвідомлення власної ідентичності та цінностей рідної країни.

Важливо, щоб усі ці засоби були адаптовані до вікових особливостей дітей, а також використовувалися в ігровій формі, щоб максимально зацікавити малюків.

1.3. Народознавство як засіб національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку

Про актуальність патріотичного виховання йшлося в попередніх розділах наукової роботи. Тому з'ясуємо значення дефініції «народознавство». Термін «народознавство» уживається й у працях видатних учених, культурних діячів минулого (І. Франко, В. Вернадський,

А. Кримський). Народознавство являє собою систему знань про конкретний народ, особливості його побуту і трудової діяльності, національний характер, світогляд, історико-культурний досвід, родовід, спосіб життя і виховання, рідний край. Народознавство досліджує культурні феномени матеріальної культури, наприклад, звичаї та традиції, а також суб'єктивне ставлення до них людини [17].

Вперше термін «народознавство» запропонував і обґрунтував у статті «Найновіші напрямки народознавства» І. Франко. Він зазначав, що «народознавство» (німецькою – die Volkskunde, англійською – folklore) означає, власне, щось більше, ніж те, що становить сферу нашої науки. Бо ж пізнати народ – то значить пізнати людей, що мешкають на певній території, а також пізнати їхнє нинішнє і минуле становище, їхні фізичні і розумові особливості, їхні інститути й економічне становище, їхні торговельні відносини й інтелектуальні зв'язки з іншими народами.

У вужчому розумінні «народознавство» репрезентує матеріально-духовну й культурно-побутову сфери народу здебільшого в історичному часі й меншою мірою спрямоване на сьогодення і перспективу. Це є підставою для розгляду народознавства як складової українознавства та ініціює дискусії між ученими. На кінець 20-х років ХХ ст. народознавство сягає вершин як науковоінтегруюча система знань про Україну та українство (феномен всепланетарний) та як визначний предмет закладів освіти і культури.

Шкільний словник літературознавчих термінів подає таке визначення: народознавство – це сукупність фундаментальних знань про народ, особливості його побуту і трудової діяльності, історію, культуру, національний характер, світогляд, психологію [23].

Народознавство – система знань про конкретний народ, особливості його побуту і трудової діяльності, національний характер, психологію, світогляд, історико-культурний досвід, а також про родовід, спосіб життя і виховання в сім'ях, про рідний край і все пов'язане з ним. Є складовою частиною поняття «народознавства». Вивчення народознавства сприяє

подоланню як девальвації універсальних гуманістичних цінностей, так і національного нігілізму, відірваності освіти від національних джерел; гармонізації культурних, міжлюдських, міжгрупових, міжособистісних відносин як основи громадянського суспільства.

Народознавство орієнтує на те, що українець береже свою культуру, шанує інші, а представник іншого етносу пишається своєю національністю, українським громадянства. Всі дотримуються громадянських обов'язків: конституційного обов'язку поваги до національних і державних символів.

Опанування народознавством інтелектуалізуватиме націю, створюватиме надійні підвалини громадянського суспільства, адже відірваність від народознавчих традицій створює соціальний дискомфорт, унеможлиблює усвідомлення взаємозалежності інтересів людей, породжує відчуженість, гальмує процеси громадської та міжнаціональної толерантності.

Науково-педагогічні дослідження із проблем національної культури, історії, звичаїв, традицій були предметом вивчення цілої плеяди сучасних дослідників – А. Богущ, Г. Васяновича, С. Домбровського, М. Євтуха, В. Кононенка, В. Кузя, Н. Лисенко, О. Любара, Р. Скульського, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, В. Сухомлинського, Є. Сявакко й ін

Народознавство – специфічний орієнтир у процесі самовираження, самопізнання та самовизначення сучасного молодого українця. Практика свідчить, що опанування національної культури, вивчення історії та засвоєння етнічних цінностей в юному віці є основою духовного і соціального становлення особистості. Ознайомлення та вивчення дитиною дошкільного віку елементів народознавства – це процес пізнання і засвоєння національно-культурних особливостей рідного українського народу.

Народознавство – основа пізнання національності народу, усвідомлення особливості й ідентичності кожного народу, його індивідуальності в суцільній побудові світової цивілізації. Продумане використання елементів народознавства в освітньому процесі є вагомим

чинником підвищення ефективності втілення завдання національної освіти та патріотичного виховання, зокрема.

Необхідно виховувати в дітей такі риси характеру громадянина України як от: патріотичну свідомість, громадську відповідальність, бажання працювати для розвитку батьківщини; повагу до Конституції, гімну, прапора, законів нашої держави; бажання досконало знати державну мову; повагу до людей, традицій та історії рідного краю, усвідомлення своєї належності до нього як спадкоємця і наступника; дисциплінованість, працьовитість, творчість, турботу про природу й екологію рідного краю; гуманність, шанобливе ставлення до культури, традицій та вірувань інших народностей, що населяють наш край, високу культуру міжнаціонального спілкування [34].

Реалізації ідей народознавства сприяє поширення виховних бесід, рольових ігор, театралізацій, конкурсів та вікторин, фольклорних свят. Теорія має бути підкріплена практикою, яка допоможе в правильному напрямку закріпити отримані дітьми знання. Потрібно, щоб народознавство охопило всі виховні ланки: сім'ю, дитсадок, а потім школу.

Важливо зазначити, що дошкільний вік – це надзвичайно важливий період формування духовності людини. Адже саме в цей період закладаються основи формування почуттів і духовності, сприймання навколишнього світу та усвідомлення власного «Я». Отримані враження від рідної природи та її краси, мужніх та героїчних вчинків українського народу сприяють вихованню у дітей поваги та любові до сім'ї, українського народу, до рідної Батьківщини.

Старший дошкільний вік – це безперечно вже той період життя дитини, в якому активно закладаються основи національно свідомого громадянина та патріота [14].

В освітньому напрямі «Дитина в соціумі» *соціально-громадянська компетентність* – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в

соціальних подіях, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя.

Результат сформованості соціально-громадянської компетентності засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватись цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур.

Емоційно-ціннісне ставлення: демонструє інтерес до загальнолюдських цінностей (здоров'я, сім'я, повага і любов до батьків, роду, держави, Батьківщини, дружба, мир, доброта тощо), громадянських цінностей (обов'язки перед іншими людьми, повага прав, честі та гідності інших людей), цінностей спілкування, діяльності. Проявляє особистісні якості (самостійність, відповідальність, працелюбність, лідерство, людяність, спостережливість, справедливість, ініціативність, активність, креативність та інші) у взаємодії з іншими людьми. Виявляє зацікавленість до спілкування із знайомими дорослими, однолітками, молодшими та старшими за себе дітьми; проявлял обачливість до незнайомих людей. Демонструє інтерес до національних культурних цінностей свого народу та інших культур. Виявляє зацікавленість культурою українського народу, його історичним минулим, мовою, звичаями, традиціями. Емоційно реагує на власну участь та участь інших у різних видах діяльності: вміє співпереживати та співчувати, оптимістично ставитися до труднощів та визначати шляхи їх подолання.

Виявляє почуття власної гідності як представника українського народу та громадянина. Сформованість знань: має уявлення про місце кожної людини в соціальному середовищі; уявлення про себе як члена громади, суспільства; уявлення про свою сім'ю, родину, рід, рідє про державні та національні символи України, звичаї, традиції сім'ї та українського народу.

Усвідомлює свою роль (у сім'ї, групі однолітків, місцевій громаді). Знає, що прізвище вказує на належність дитини до свого роду, родини, а ім'я – на її індивідуальність та неповторність, знає про окремі традиції і звичаї попередніх поколінь.

На рівні можливостей дошкільного віку визнає цінності демократії (готовність брати на себе відповідальність, вміння висловлювати власну думку та приймати думку іншого, вміння розв'язувати конфлікти шляхом діалогу; вміння слухати й спостерігати).

Базовим компонентом дошкільної освіти передбачається обов'язкова участь батьків в процесі формування соціально-громадянської компетентності [2].

Таким чином, зміст Базового компонента дошкільної освіти та основних чинних освітніх програм передбачають організацію комплексної та планомірної роботи з національно патріотичного виховання дітей починаючи з молодшого дошкільного віку, що спрямована на виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до рідної мови, національних цінностей українського народу, народних традицій і звичаїв.

У процесі долучення до народознавства, у дітей формується уявлення про те, що кожен народ, у тому числі й український має свої власні звичаї та традиції, які виокремлюють їх з-поміж інших народів.

Значну роль у патріотичному вихованні дошкільників відіграють народні традиції та звичаї, досвід, погляди і усталені норми поведінки, які історично сформувались і продовжують передаватись із покоління в покоління (шанувати старших, проявляти увагу та турботу до рідних і близьких, у родинному колі відзначати пам'ятні дати тощо).

До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання належать: прогулянки вулицями рідного міста, екскурсії до історичних пам'яток та визначних місць; розповіді вихователя про історичні події та бесіди з цікавими людьми; розгляд ілюстративних матеріалів, книжок, уривків фільмів історичних подій; розглядання творів образотворчого і

декоративно-прикладного мистецтва; читання та інсценування творів художньої літератури; запрошення членів родин у заклад дошкільної освіти для проведення спільних свят та заходів, організація та проведення народних ігор; спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, свято тата тощо); організація та проведення виставок та конкурсів [19].

Засобами патріотичного виховання дітей дошкільного віку перш за все є: музика та художні твори, народне декоративно-прикладне та образотворче мистецтво.

Крім того, вважаємо, що однією з форм патріотичного виховання є облаштування національних куточків у закладах дошкільної освіти з метою проведення національно-патріотичних занять з вихованцями.

У старшому дошкільному віці дитина повинна знати: назву країни, в якій вона живе та столицю, місто в якому проживає; найголовніші визначні місця у рідному місті; особливості природи рідного краю та країни; які люди населяють її країну, чим прославили вони рідну Україну і увесь світ; особливості мистецтва, традицій та звичаїв її країни [32].

Таблиця 1.1.

Засоби патріотичного виховання дітей дошкільного віку

Засіб патріотичного виховання	Опис
Вивчення національних традицій	Ознайомлення дітей з українськими святами, обрядами, які розвивають гордість за культуру.
Література та казки	Вибір українських казок та творів, що формують патріотичні почуття та любов до Батьківщини.
Виховні заняття	Проведення тематичних занять про Україну, її історію, культуру та видатних особистостей.

Мистецтво та творчість	Залучення дітей до створення малюнків, аплікацій на тему України, її природи та культури.
Спортивні ігри та естафети	Організація спортивних заходів національної тематики для формування командного духу.
Відвідування музеїв та пам'яток	Організація екскурсій до історичних місць, музеїв, для поглиблення знань про Україну
Співи національних пісень	Навчання дітей українських народних пісень, що сприяють формуванню національної ідентичності.
Участь у патріотичних акціях	Участь у патріотичних акціях Залучення дітей до молодіжних ініціатив, волонтерських проєктів, спрямованих на підтримку України

Патріотичне виховання дітей дошкільного віку на краєзнавчому матеріалі і ґрунтується **на таких засадах:**

- формування власного відношення до подій, фактів та явищ у житті рідного краю, створення сприятливих умов для активного залучення дітей до соціальної дійсності;

- запровадження діяльнісного підходу задля залучення дітей до історії, культури, природи рідного міста. Тобто дитині надається можливість самостійно зробити вибір тієї діяльності, у якій вони хотіли б відобразити свої почуття, уявлення про побачене та почуте (творча гра, придумування оповідань, ліплення, виготовлення поробок, аплікація, малювання, участь у охороні природи, благоустрої території, і т. п.);

- залучення дітей до участі у міських заходах та святах. Важливо, щоб

діти мали можливість долучитися до атмосфери загальної радості та піднесеного настрою. Познайдомитися із носіями соціокультурних традицій в народних ремеслах, танцях, піснях;

- створення предметно-розвивального середовища в групі закладу дошкільної освіти, яке б сприяло патріотичному вихованню дошкільників на основі народної культури з опорою на краєзнавчий матеріал (фольклор, міні-музей народного побуту, предмети народного ужиткового мистецтва, музика тощо).

Крім того, виховувати патріотичні почуття можна не лише під час навчально-пізнавальної діяльності, але й за допомогою різноманітних народних ігор, дидактичних ігор патріотичного змісту, музичних народних ігор, спортивних патріотичних ігор, різноманітних конкурсів, екскурсій [31].

Отже, встановлено, що дієвим засобом патріотичного виховання є народознавство. Засоби народознавства (рідна мова, народні ігри, іграшки, дитячий фольклор, музична, пісенна, хореографічна, художня народна творчість, дотримання національних традицій, звичаїв, свят та обрядів) є невичерпним джерелом знань потібних для патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Під час виховання патріотизму в дітей старшого дошкільного віку засобом народознавства використовують різноманітні форми роботи, які підвищують зацікавленість дошкільнят, а саме: спостереження, бесіди, читання творів художньої літератури, вивчення віршів, приказок та прислів'їв, знайдомство з легендами, екскурсії, піші походи, цільові прогулянки, конкурси дитячих та сумісних з батьками робіт, свята та розваги, конкурси сумісних з батьками проектів [19].

Підтримуємо думку науковців, що виховна робота з формування почуття любові до рідного краю, поваги до Батьківщини, починається ще у родинному колі. Тому в процесі патріотичного виховання дітей дошкільного віку важливою педагогічною умовою є підтримка батьків. Виховуючи

майбутніх громадян держави, саме дорослі мають їм прищепити глибоку повагу і турботливе ставлення до своєї малої батьківщини, рідного міста.

А творчий підхід вихователя до патріотичного виховання дітей дошкільного віку сприятиме зацікавленості, збагаченню та вдосконаленню знань старшого дошкільника.

Висновки до розділу 1

Таким чином, можемо резюмувати, що національна самосвідомість й гідність, дбайливе ставлення до державної та рідної мов, історії, культури й традицій свого роду, народу і держави, любов до малої батьківщини, інтерес до міжнаціонального спілкування та інші основи формуються за допомогою цілеспрямованого педагогічного впливу на дитину в умовах дошкільної освіти одночасно з повсякденним впливом батьків, усієї родини, сімейного укладу, ставлень один до одного в родині, серед інших найближчих для дитини дорослих у діяльності та на фоні суспільних подій.

У дошкільний період відбувається формування культурно-ціннісних орієнтацій духовно-етичної основи особистості дитини, розвиток її емоцій, почуттів, мислення, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається процес національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в навколишньому світі. Даний відрізок життя людини є найбільш сприятливим для емоційно-психологічного впливу на дитину, так як образи сприйняття дійсності, культурного простору дуже яскраві і сильні і тому вони залишаються в пам'яті надовго, а іноді і на все життя, що дуже важливо у вихованні патріотизму.

Сьогодні виникла нагальна необхідність здійснення системних заходів, які спрямовані на посилення національно-патріотичного виховання дітей: формування нового українця, який діятиме на основі національних та європейських цінностей:

Метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури тенденцій взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Однією з основних виховних тенденцій в сучасному освітньому середовищі має стати пошук форм «діяльнісного патріотизму» (творчі групи, осередки, екскурсії, свята, ігри-драматизації, спортивні змагання, естафети, огляди-конкурси, музеї, тематичні стенди, кімнати, зали, галереї, виставки дитячої творчості, книжкові виставки, творчі завдання, проекти, колективні творчі справи, флешмоби, виставки-конкурси, фестивалі, туристичні походи тощо).

У розрізі теми нашого наукового пошуку, мова йтиме про народознавство як засіб патріотичного виховання дітей дошкільного віку та форми роботи з дітьми дошкільного віку в процесі виховання у них патріотизму.

РОЗДІЛ II. НАРОДОЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Діагностичний інструментарій для визначення рівнів патріотичної вихованості в дітей старшого дошкільного віку

Перш ніж визначитися з критеріями і показниками патріотичної вихованості, необхідно зрозуміти сутність феномену «патріотична вихованість». Для цього охарактеризуємо дефініції понять «вихованість» і «патріотична вихованість». За матеріалами словника української мови «вихованість» означає вміння добре поводити себе в товаристві, володіти своїми почуттями [26].

Вихованість – це набір якостей та цінностей, які відображають наше ставлення до інших людей та культурних норм. Бути вихованим означає мати вміння керувати своїми діями, словами та проявляти повагу до інших. Це є важливим елементом підтримки гармонійних взаємин у суспільстві і сприяє розвитку національного ідентитету. Зусилля, які ми вкладаємо у власний розвиток, у цьому напрямку вартою позитивних змін [33].

За визначенням Т. Стефановської, *вихованість* – інтегративна особливість особистості, яка характеризується обсягом та характером засвоєних знань, умінь, навичок, звичок, якостей та властивостей, що реалізуються в діяльності [25].

В. Сухомлинський підкреслює, що «виховання – це не який-небудь спеціальний, штучно організований «захід», це насамперед спосіб життя».

За визначенням Т. Стефановської, *вихованість* – інтегративна особливість особистості, яка характеризується обсягом та характером засвоєних знань, умінь, навичок, звичок, якостей та властивостей, що реалізуються в діяльності [25].

Основними показниками рівня вихованості людини є зовнішній вигляд, культура поведінки, громадська активність, самостійність, сформованість наукового світогляду, національної самосвідомості.

Оцінити рівень вихованості особистості можна і за її ставленням до навколишньої дійсності: до суспільства – патріотизм, громадська активність, відповідальність, працьовитість; до інших людей – терплячість, повага до їх гідності, піклування; до себе – гідність, самокритичність, самоконтроль, ініціатива, оптимізм; до культури – повага до культурних цінностей, розуміння прекрасного; до природи – повага до всіх форм життя, милування природою, примноження її багатств та раціональне їх використання; до моральних цінностей – демократизм, гуманізм тощо.

Методами визначення рівня вихованості особистості можуть слугувати методи науково-педагогічного дослідження: педагогічне спостереження, бесіда, анкетування та ін [28].

Поняття «патріотична вихованість» у словниковій та енциклопедичній літературі ми не виявили. Проаналізувавши роботи вчених, дійшли певних висновків щодо сутності зазначеного поняття. Т. Маланюк сутність патріотичної вихованості визначає як інтегральну системну властивість, яка характеризується мірою сформованості суспільно-значущих патріотичних якостей, генетично заданих і соціально набутих у процесі життєдіяльності, дії механізму внутрішньої ціннісно-сміслової регуляції патріотичної поведінки та зовнішніх патріотичних стосунків особистості [15].

Схожу думку простежуємо у працях А. Левицької, яка вважає, що *патріотична вихованість* – це властивість особистості, яка вважає, що патріотична вихованість – це властивість особистості, яка характеризується наявністю і ступенем сформованості патріотичних якостей, що відображають знання і усвідомлення традицій, застосування їх у повсякденній діяльності [13].

Під *патріотичною вихованістю* Ю. Зубцова розуміє результат засвоєння особистістю національних цінностей і норм культури, ступінь формування в неї національно-громадянської самосвідомості, патріотичних переконань і поведінки, усвідомлення своїх вчинків і дій на благо народу й держави, готовності до захисту Вітчизни [5].

За І. Котєнєвою рівень *патріотичної вихованості* – це системна характеристика особистості, у якій відображено наявність і ступінь сформованості відповідних якостей, звичок поведінки.

Вона вважає, що патріотичне виховання особистості є взаємопов'язаним процесом накопичення патріотичних знань і уявлень, формуванням патріотичних почуттів, цінностей, переконань, реалізацією засвоєних і емоційно пережитих знань в діях і поведінці [12].

На основі вивчення наукових поглядів з приводу патріотичної вихованості ми уточнили сутність поняття *«патріотична вихованість дитини старшого дошкільного віку»*, яка є властивістю особистості, що виражається через зовнішню і внутрішню форму. *Внутрішня форма* виявляється у когнітивній та емоційній сферах дитини старшого дошкільного віку та характеризується обізнаністю в патріотичній тематиці, сприйняттям патріотизму як цінності. *Зовнішня форма* виявляється в діяльній сфері, у виявах патріотичної поведінки.

Проаналізувавши наукову літературу, програми навчання та виховання дітей дошкільного віку, ми розробили діагностичний інструментарій для визначення рівнів патріотичної вихованості в дітей старшого дошкільного віку.

С. Сисоєва зазначає, що в основу педагогічного оцінювання ефективності досліджуваного явища покладені структурні елементи – критерії. На основі теоретичного аналізу, «критерії» ми будемо розглядати як ознаки, на основі яких здійснюється оцінка досліджуваного об'єкта (в нашому випадку – це патріотична вихованість дітей старшого дошкільного

віку) явища, що визначають реальний стан, рівень сформованості об'єкта [27].

Таблиця 2.1.

Компоненти, критерії та показники в структурі патріотичної вихованості дитини старшого дошкільного віку

Компоненти	Критерії	Показники
<i>Когнітивний</i>	<i>інформаційно-пізнавальний</i>	необхідний рівень знань щодо патріотичної тематики; знання державних і народних символів, видатних людей, історичних подій, знання національних прав та обов'язків.
<i>Емоційний</i>	<i>емоційно-ціннісний</i>	ставлення дитини старшого дошкільного віку до патріотизму, її інтерес до держави та її традицій, повага до людей, відповідальність і гордість за досягнення своєї країни; цінує історію своєї сім'ї, пишається досягненнями країни, позитивно ставиться до традицій свого народу, державної мови
<i>Діяльнісний</i>	<i>вчинково-поведінковий критерій</i>	бере участь у народних святах, пізнаючи їх зміст, виражає патріотичні почуття через відтворення культурних надбань народу України (читання віршів, малювання символів, спів патріотичних пісень), дотримується

		моральних норм українського суспільства.
--	--	--

Ступінь сформованості визначених критеріїв і показників дозволяє охарактеризувати рівні патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку (високий, середній, низький).

Високий рівень патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку характеризується повнотою знань про державні і народні символи. Дитина може назвати видатних людей Батьківщини (письменників, художників, композиторів, спортсменів), певні історичні події, доступні дітям старшого дошкільного віку, знає національні права та обов'язки. Вона цінує історію своєї сім'ї, пишається досягненнями країни та позитивно ставиться до традицій свого народу, державної мови. Дитина активно бере участь у народних святах, пізнаючи їх зміст, виражає патріотичні почуття через відтворення культурних надбань народу України (читання віршів, малювання символів, спів патріотичних пісень), дотримується моральних норм українського суспільства.

Середній рівень патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку характеризується недостатньою повнотою знань про державні і народні символи. Дитина може назвати кілька видатних людей Батьківщини, плутається в історичних подіях, має неточні знання щодо національних прав та обов'язків. Загалом дитина виявляє позитивне ставлення до традицій власної сім'ї, свого народу, досягнень країни, але має не зовсім сформоване шанобливе ставлення до державної мови. Вона не охоче бере участь у народних святах, не дуже цікавиться відтворенням культурних надбань народу України (читання віршів, малювання символів, спів патріотичних пісень), не завжди дотримується моральних норм українського суспільства.

Низький рівень патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку характеризується обмеженістю знань щодо державних і народних символів. Дитина не може згадати прізвищ видатних людей Батьківщини,

плутається в певних історичних подіях, виникають складнощі щодо знань національних прав та обов'язків. Для дитини не є важливими почуття гордості за досягнення свого народу. Вона не виявляє зацікавлення у народних святах, у відтворенні культурних надбань народу України (читання віршів, малювання символів, спів патріотичних пісень), не розуміє важливості дотримання моральних норм українського суспільства.

У процесі збору інформації ми пропонуємо використовувати такі методи дослідження: метод включеного спостереження, бесіди; анкетування батьків дітей старшого дошкільного віку та опитування вихователів старших груп. До виокремлених критеріїв і показників були дібрані завдання з визначення рівня патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку. Ми виходимо з того, що до кожного з критеріїв патріотичної вихованості має бути представлено певний набір показників, що надалі враховуватимуться при формулюванні авторських діагностичних методик.

Наведемо приклади завдань на констатувальному етапі:

Ми пропонуємо провести з дітьми дидактичні ігри, які допоможуть з'ясувати рівень знань патріотичної вихованості в дітей. Наприклад, дидактична гра «Символи України»

Дидактична гра «Символи України»

Мета: розширювати знання дітей про символи України, вчити ділити їх на умовні групи: державні, рослинні, тваринні, символи-обереги. Виховувати патріотизм, почуття любові та гордості до Батьківщини.

Матеріал: велике ігрове поле, в центрі якого розташована мапа України. В кутах поля розташовані картинки із кишеньками, які символізують певну групу символів: прапор – державні символи, лелека – тваринні, калина – рослинні, віночок – символи-обереги. Маленькі ігрові картки із зображення різних символів українського народу.

Хід гри: діти обирають картки, називають символ, його значення та розташовують їх в потрібні кишеньки. В старшому віці гра ускладнюється

символами інших народів, які діти складають в кишеньку із зображенням глобусу.

За кожну правильну відповідь дитина отримує 1 бал.

(Додаток А).

Дидактична гра «Рід занять українців»

Вихователь пропонує картки із зображенням кухаря, вихователя, хлібороба, ткача, гончара; також, діти мають пригадати професію мами, тата, бабусі з дідусем, тим самим діти складуть повне родинне дерево

Дидактична гра «Хто що робить».

Мета: закріпити знання дітей відповідно обов'язків кожного з членів сім'ї та родини як основи формування патріотичного світогляду дитини. Гра має змагальний характер. Вихователь ділить дітей на три команди, кожна з яких виконує завдання: потрібно розкласти картинки з зображенням членів родини і розподілити між ними ілюстрації, де зображено різні обов'язки. Під музичний супровід по одному учаснику з команди розміщують малюнки. Після виконання дій останнього учасника – гра завершується: діти мають пояснити, чому вони так вважають (вихователь коригує їх пояснення та дії). У ході спостереження педагог фіксує кількість правильних відповідей дітей

Дидактична гра «Співаю я і вся моя сім'я»

Завдання має виконуватися у музичній залі закладу – кожна дитина має пригадати будь-яку пісню, яку вони співають у сім'ї під час свят та просто на прогулянці тощо. На цій станції вихователь пропонує дітям дістати із скриньки атрибут свята та дібрати відповідне сюжетне зображення (з допоміжних карток) і розповісти про це за свято (вихователь наводить приклад, розповідаючи дітям про те, що в Україні є ще одне свято, що має назву День Батька; знайомить дітей з традиціями цього свята та демонструє сюжетні картинки).

Дидактична гра «Я зростаю»

Команди виконують завдання у своїй групі, розглядаючи тематично оформлені полиці – завдання: вихователь роздає дітям зображення родинного дерева і пропонує дітям розповісти про свою родину.

Дидактична гра «Гарний вчинок»

Гра спрямована на формування у дошкільників бажання надавати допомогу членам сім'ї та родини, виявляти почуття милосердя (коли хтось хворий, самотній, або просить про допомогу людина похилого віку), навчити дітей розрізняти добрі та погані вчинки, виховувати в них бажання бути справжнім громадянином України.

Гра починається із читання оповідання; розгляду ілюстрацій та відповідей дітей на запитання вихователя. Для цієї гри можна використати оповідання В. Сухомлинського («Найгарніша мама», «Суперечка двох книг», «Кому ж іти за дровами», «Намисто з чотирма променями» тощо).

Кожна дитина отримує дві паперові позначки червоного та зеленого кольорів. Якщо вони згодні з тим, що каже вихователь, то мають підняти зелену позначку, а якщо вважають, що вихователь помиляється – треба підняти вгору червону позначку. Гра проводиться двома способами: у якості загального колективу групи та для змагань, розділивши дітей на три команди. Відповіді учасників фіксуються на фліпчарті. У ході гри не ставляться часові обмеження саме для того, щоб була можливість обговорити спірні питання, наприклад, читаючи оповідання «Намисто з чотирма променями», вихователь може запитати дітей: «Чи правильно вчинила дівчинка, коли спрямувала усі промінці не на себе, а на свою родину?».

Дидактична гра «Життєві барви»

Мета гри полягає у формуванні у дітей уявлення про явища суспільного життя, у сприянні засвоєнню дітьми важливості ролі кожного громадянина для розвитку суспільства та нашої Батьківщини. Учасників ділять на пари, кожна з яких отримує картки із зображенням певного явища суспільного життя (покупець у магазині; хворий і лікар; вчитель і учень; два

будівельники, бабуся і дідусь). Діти мають відтворити запропоновану ситуацію.

Друге завдання у цій грі: перед дітьми, які виконують визначені у першому завданні ролі, представлено однаковий переплутаний набір зображень. Кожна пара гравців має відшукати лише ті зображення, що мають відношення до їх ситуації (бинти, окуляри, газета, сумка, гаманець, касовий апарат тощо). По завершенні гри вихователь робить повідомлення з приводу того, що кожен з нас є важливим для своєї Батьківщини; усі ми й складаємо наше українське суспільство.

Дидактична гра «Де я живу»

Мета: уточнювати і закріплювати уявлення дітей про місто, у якому вони живуть; закріплювати назви квітів українського вінка та домашню адресу; розвивати увагу, пам'ять; виховувати любов до рідного міста.

Матеріал: квіти українського вінка.

Хід гри

Грають 5-6 дітей. Вихователь пропонує дітям назвати свою країну та місто, у якому вони живуть. Дитина бере одну квітку, прикладає її до вінка, пригадує назву та називає свою домашню адресу.

Дидактична гра «Священні символи»

Мета: розширювати знання дітей про державні символи України – Герб, Прапор, Гімн, про герб свого міста; виховувати повагу до них; почуття приналежності до свого народу.

Матеріал: зображення Герба, Прапора України, герба рідного міста, запис Гімну України.

Хід гри

Дітям пропонують по черзі розглянути зображення державних символів України, а також герб свого міста, описати їх і пояснити, що означають такі символи – позначення. Наприкінці діти, стоячи, слухають Гімн України (у запису).

Також ми пропонуємо такі форми роботи: дидактична гра «Державні та народні символи», бесіда «Гордість країни», «Було/не було», гра-вправа з ситуаціями з певним морально-правовим змістом, бесіда «Моя родина», бліц-опитування «Досягнення», бесіда «Українські традиції», бесіда «Народні свята», бесіда «Надбання України», проблемні ситуації (Додаток Б).

З метою ґрунтовного дослідження національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку, ми пропонуємо також провести анкетування батьків дітей (Додаток В).

2.2. Система роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобом народознавства

Система роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає організацію трьох етапів: *пропедевтичного, когнітивно-емоційного та діяльнісного.*

1. Пропедевтичний етап – етап введення в експериментальне дослідження. На цьому етапі ми вважаємо за доцільне організувати семінари-практикуми для батьків та вихователів з метою ознайомлення батьків та вихователів з формами та методами роботи з дітьми в напрямі національно-патріотичного виховання.

Окреслимо ключові аспекти.

Теоретична частина: обговорення важливості національно-патріотичного виховання у сучасних умовах; вивчення основних підходів та принципів національно-патріотичного виховання; ознайомлення з нормативними документами, що регулюють цей напрям у вихованні.

Практична частина передбачає проведення майстер-класів з організації патріотичних заходів, таких як урочистості, тематичні уроки та екскурсії; практичні заняття з використання інтерактивних методів навчання (ігри, квести, відео-презентації); впровадження проектних робіт, які

сприяють формуванню національної самосвідомості (створення міні-проектів, участь у конкурсах та фестивалях).

Обмін досвідом: організація круглих столів для обговорення успішного досвіду у патріотичному вихованні; створення можливостей для батьків та вихователів поділитися своїми ідеями та методами, які вже показали ефективність.

Психологічна підтримка: обговорення психологічних аспектів роботи з дітьми в напрямі національно-патріотичного виховання; впровадження психологічних тренінгів для батьків та вихователів, які допоможуть краще зрозуміти потреби дітей у цьому контексті.

Такі семінари-практикуми сприятимуть формуванню єдиної виховної стратегії між родиною та освітніми закладами, що є ключовим для гармонійного розвитку дітей в національно-патріотичному дусі.

II. Когнітивно-емоційний етап національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає формування знань, уявлень та свідомого розуміння дітьми ключових понять, пов'язаних із національною ідентичністю, історією, культурою та традиціями свого народу.

На цьому етапі увага зосереджується на розвитку когнітивних процесів, таких як сприйняття, мислення, пам'ять та уява. Визначимо основні завдання когнітивного етапу системи роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

1. Ознайомлення з історією та культурою:

- Вивчення історії України, значущих подій, діячів та символів (відповідно до вікових можливостей дітей).
- Ознайомлення з національною культурою, традиціями, звичаями та святами.

2. Формування національної свідомості:

- Вивчення державних символів (герб, прапор, гімн) та їх значення.
- Знайомство з поняттями «Батьківщина», «народ», «державна».

3. Розвиток емоційного ставлення до національних цінностей:

- Формування почуття гордості за свою країну та свій народ.
- Усвідомлення цінності свободи, незалежності та єдності народу.

4. Мовне виховання:

- Збагачення словникового запасу дітей через вивчення творів української літератури.

На когнітивно-емоційному етапі важливо забезпечити дітям доступ до достовірної та цікавої інформації, що допоможе їм сформувати правильне уявлення про свою національну ідентичність та патріотичні цінності.

III. Діяльнісний етап системи національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає активне залучення дітей до різноманітних форм діяльності, які сприяють засвоєнню патріотичних цінностей на практиці засобом народознавства. Цей етап орієнтований на розвиток у дітей соціальних навичок, вміння працювати в команді, виявляти ініціативу та брати участь у різних формах громадської діяльності.

Ось основні завдання та види діяльності на цьому етапі: участь у тематичних іграх та заняттях, проведення рольових ігор, які моделюють ситуації, пов'язані з національною тематикою (наприклад, «Захисники Батьківщини», «Мандрівка Україною»); організація творчих занять, де діти створюють малюнки, аплікації, поробки на патріотичну тематику; організація свят та заходів, участь у святкуванні національних свят, таких як День Незалежності, День Захисників і Захисниць України; проведення театралізованих вистав або концертів, де діти виконують українські народні пісні, вірші, танці; екскурсії та ознайомлення з місцевою культурою: екскурсії до місцевих музеїв, пам'ятників, історичних місць, де діти знайомляться з історією та культурою рідного краю; відвідування народних майстерень, де демонструється українська традиційна творчість (гончарство, ткацтво тощо), участь у благодійних та соціальних акціях, залучення дітей до простих форм благодійності (наприклад, створення листівок для військових або допомога старшим людям). ; організація екологічних акцій, пов'язаних із доглядом за природою рідного краю (висадка дерев, прибирання парків),

формування навичок співпраці та взаємодопомоги. Виховання у дітей розуміння важливості допомоги один одному, взаємної підтримки у колективі. Проведення групових завдань, де діти вчаться працювати разом для досягнення спільної мети.

На цьому етапі важливо забезпечити дітям можливості для активної участі в різних видах діяльності, щоб вони могли на практиці засвоїти патріотичні цінності та почуття відповідальності за свою Батьківщину.

Зупинимося на формах роботи кожного з окреслених нами етапів.

I. На етапі введення в експериментальне дослідження (пропедевтичному) ми ознайомлюємо батьків та вихователів з формами та методами роботи з дітьми дошкільного віку в напрямі національно-патріотичного виховання.

Теоретична частина пропедевтичного етапу включає такі форми роботи: круглі столи обговорення важливості національно-патріотичного виховання у сучасних умовах: «Роль національно-патріотичного виховання у формуванні громадянської свідомості молоді» (обговорення того, як патріотичне виховання впливає на формування активної громадянської позиції у дітей та молоді; аналіз сучасних викликів і загроз, які впливають на патріотичне виховання), «Національні цінності як основа виховання сучасного громадянина» (розгляд важливості збереження національних традицій, мови та культури в умовах глобалізації; обговорення шляхів популяризації національних цінностей серед молодого покоління), «Патріотизм і національна ідентичність: виклики та перспективи» (аналіз проблем, пов'язаних із формуванням національної ідентичності у дітей в сучасних реаліях; обговорення перспектив розвитку патріотичного виховання в умовах сучасної України), «Вплив сім'ї та освітніх закладів на патріотичне виховання дітей» (роль батьків у вихованні патріотичних цінностей; співпраця між ЗДО та сім'єю в процесі національно-патріотичного виховання), «Патріотичне виховання в умовах війни: виклики та стратегії» (обговорення особливостей виховання патріотичних почуттів у дітей в

умовах військового конфлікту; стратегії підтримки психологічної стійкості та національної свідомості у дітей під час війни), «Інноваційні підходи до національно-патріотичного виховання» (обговорення сучасних методик і технологій у патріотичному вихованні; роль медіа та інтернет-ресурсів у патріотичному вихованні молоді), «Історична пам'ять як основа патріотичного виховання» (значення історичної пам'яті у формуванні патріотичних почуттів; методи популяризації історичних знань серед дітей та молоді), «Патріотичне виховання через мистецтво та культуру» (роль мистецтва, літератури, музики та театру у патріотичному вихованні; обговорення можливостей інтеграції патріотичних тем у культурні заходи).

Семінари-обговорення з метою ознайомлення з нормативними документами, що регулюють патріотичний напрям виховання є важливими для забезпечення чіткого розуміння та ефективного впровадження патріотичного виховання в освітньо-виховний процес. Ось декілька ключових аспектів, які можуть бути висвітлені під час таких семінарів: огляд основних законів України, які регулюють питання патріотичного виховання, таких як Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Закон України «Про національну безпеку України»; розгляд нормативних актів та постанов Міністерства освіти і науки України, які стосуються патріотичного виховання; ознайомлення з державними програмами та стратегіями, спрямованими на розвиток національно-патріотичного виховання, наприклад, Державна цільова програма «Національно-патріотичне виховання на 2021-2025 роки»; обговорення ключових цілей, завдань та очікуваних результатів цих програм; ознайомлення з методичними рекомендаціями щодо впровадження національно-патріотичного виховання, розробленими Міністерством освіти і науки та іншими освітніми організаціями; огляд зразкових навчальних планів, програм і підручників, що містять елементи патріотичного виховання; розгляд прав і обов'язків педагогічних працівників у контексті патріотичного виховання, відповідно до нормативних документів; дискусія

щодо ефективних методів впровадження нормативних вимог у повсякденну роботу освітніх установ; обмін досвідом між педагогами щодо практичного застосування нормативних документів; огляд останніх змін у законодавстві, що стосуються патріотичного виховання; аналіз можливих труднощів при впровадженні нормативних вимог; обговорення способів подолання цих викликів та адаптації нормативних документів до конкретних умов освітніх закладів.

Проведення таких семінарів допоможе педагогам та адміністраторам освітніх закладів краще орієнтуватися в нормативній базі, що регулює патріотичне виховання, та ефективніше інтегрувати ці вимоги у свою щоденну роботу.

Практична частина пропедевтичного етапу передбачає проведення майстер-класів з організації патріотичних заходів, таких як урочистості, тематичні уроки та екскурсії; практичні заняття з використання інтерактивних методів навчання (ігри, квести, відео-презентації); впровадження проектних робіт, які сприяють формуванню національної самосвідомості (створення міні-проектів, участь у конкурсах та фестивалях).

У межах нашої наукової роботи зупинимося на майстер-класах з організації патріотичних івентів. Теми для майстер-класів: «Історія та культура України: від минулого до сьогодення» (дослідження ключових подій української історії, національних свят та культурних традицій, організація заходів, присвячених важливим історичним подіям та особистостям), «Символи нації: прапор, гімн, герб» (значення та історія національних символів України, як використовувати символіку в патріотичних заходах), «Українські національні свята: від традицій до сучасності» (вивчення традицій святкування державних та релігійних свят, ідеї та сценарії проведення святкових заходів), «Вшанування героїв: пам'ять і шанування сучасних захисників України» (організація заходів, присвячених вшануванню ветеранів та героїв сучасної України, способи залучення громадськості до таких подій), «Патріотичне виховання в ЗДО та

позашкільних установах» (методи та підходи до патріотичного виховання дітей та молоді, організація заходів з патріотичної тематики), «Традиційна українська культура та її роль у сучасному суспільстві» (збереження та популяризація народних традицій через патріотичні заходи, включення фольклору, народного мистецтва та музики до заходів), «Організація національних флешмобів та соціальних акцій» (ідеї для проведення масових заходів, флешмобів та акцій, спрямованих на популяризацію патріотизму, використання соціальних мереж для поширення патріотичних ініціатив), «Українська мова як елемент національної ідентичності» (підтримка та популяризація української мови через культурні заходи, організація конкурсів, лекцій, круглих столів на мовну тематику), «Сучасні технології в організації патріотичних заходів» (використання мультимедіа, VR, AR для створення інтерактивних патріотичних проєктів, організація онлайн-заходів та віртуальних виставок), «Мистецтво та патріотизм: як поєднати культуру та національні ідеї» (залучення митців, музикантів, режисерів для створення патріотичних арт-проєктів, організація виставок, концертів, театральних постановок на патріотичну тематику)

Кожна з цих тем може бути основою для детального та насиченого майстер-класу, який сприятиме підвищенню рівня патріотичної свідомості серед різних груп населення.

Рекомендації для проведення майстер-класів: перш за все потрібно визначити мету та аудиторію, спланувати програму (зміст заходу та теми для обговорення). Практична частина передбачає вправи на командоутворення, розробку сценаріїв заходів, презентацію. Захід може бути організований у форматі офлайн або онлайн із використанням платформ для відеоконференцій (Zoom, Google Meet) для тих, хто не може бути присутнім особисто.

Бажано запросити експертів для проведення лекцій або воркшопів. Це можуть бути історики, культурологи, відомі громадські діячі. Підготуйте матеріали для учасників (брошури, плакати, презентації, що стосуються

організації патріотичних заходів) та забезпечте учасників необхідними матеріалами для створення власних проєктів.

Feedback є обов'язковим пунктом такого типу заходів. Проведіть анкетування або обговорення для оцінки ефективності майстер-класу і на основі зібраного зворотного зв'язку надайте учасникам поради щодо подальшої діяльності. Задля поширення інформації про успішні заходи, використовуйте соціальні мережі і підготуйте звіт, що підсумовує найкращі практики та досягнення учасників.

До пропедевтичного етапу ще входить етап обміну досвідом та психологічної підтримки: обговорення психологічних аспектів роботи з дітьми в напрямі національно-патріотичного виховання; впровадження психологічних тренінгів для батьків та вихователів, які допоможуть краще зрозуміти потреби дітей у цьому контексті.

II. Когнітивно-емоційний етап національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку як зазначається вище, передбачає формування знань, уявлень та свідомого розуміння дітьми ключових понять, пов'язаних із національною ідентичністю, історією, культурою та традиціями свого народу. Відповідно до завдань цього етапу наведемо приклади форм роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

Розділ «Ознайомлення з історією та культурою».

Заняття на тему: « Народні символи України»

Програмовий зміст: закріпити та поглибити уявлення дітей про Україну; розширити знання про народні символи; розвивати діалогічне та монологічне мовлення, пізнавальний інтерес до народних символів; мислення дітей, пам'ять, увагу, вміння працювати підгрупами під час виконання аплікації; патріотичні та естетичні почуття.

Пробуджувати пізнавальний інтерес; сприяти розширенню світогляду дітей, почуття любові і, бажання берегти народні звичаї, традиції. Виховувати в дітей глибокі почуття любові до своєї Батьківщини, рідної землі; гордості за неї.

Обладнання.

Презентація « Народні символи України», гілочки верби, гілочки та кетяги калини, варення з калини, кісточки калинові, віночок український із штучних квітів, стрічки різнокольорові та квіти для д/гри «Сплетемо віночок», різні види вишиванок та рушників, коровай, заготовки паперових рушників, заготовки елементів для прикрашання рушників, клей, пензлі, підкладки, серветки, вірші, легенда про калину.

Попередня робота.

Розгляд ілюстрацій верби, калини, розглядання вишиванок, вивчення назв квіток та стрічок українського віночка, виготовлення заготовок для прикрашання рушників, читання віршів.

Хід заняття:

Організаційний момент: доброго дня, діти, я вас дуже рада бачити веселими та усміхненими, дарую вам свою посмішку і зичу міцного здоров'я. Пропоную вам подарувати посмішки одне одному. А тепер привітаємось з посмішкою до наших гостей. Доброго дня і доброго здоров'я!

(Вихователь пропонує дітям загадку):

Красивий, щедрий рідний край, і мова наша – солов'їна

Люби, шануй, оберігай, усе, що зветься (Україна).

Вихователь: так, наша країна неосяжна, і дуже мальовнича. Живуть в ній добрі, талановиті, працьовиті люди. Землю засівають, ще й пісні співають, на бандурі грають і вірші складають.

Вихователь: подивіться, який в нас сьогодні чудовий і чарівний зал, який запрошує на нас на цікаву виставку, де будемо знайомитися з народними символами України.

Вихователь: перша наша експозиція, « Без верби і калини – нема України».

Чому вона так називається, ви зрозумієте зараз. Про вербу, скромну нашу вербу написано в народі немало.

Чим заслужило шану це дерево? (Це дерево – оберіг)

Як ви думаєте. Де частіше висаджували вербу?

(на городі та біля ставків)

Чому?(Вона оберігає джерельця та річки від замулювання)

У народі кажуть: «Там, де живе верба, – жили й річки».

Верба – своїм корінням скріплює береги, та очищує воду. Коли копали раніше криницю, кидали шматочок вербової колоди для очищення води.

- А на яке свято вітають гілочками верби?

(Гілкою верби вітають зі святом вербної неділі, хльоскають гілочкою людину, виганяючи всі хвороби)

А що виготовляли з верби?

(З верби робили ясла для худоби, плели кошики, виготовляли меблі, люльки для немовлят)

Ось скільки цікавого пов'язано з вербою – символом України.

- А зараз відгадайте загадку:

У віночку зеленолистім, у червоному намисті,

Видивляється у воду на свою хорошу вроду. (калина)

- Так, це калина.

Другою улюбленою рослиною українців є калина. Вона є символом дівочої краси та ніжності. Калиною прикрашали весільний коровай.

Здавна говорили:

«Посади калину – будеш мати долю щасливу».

- Діти, помилуйтеся червоною калиною.

Ягідки яскраво-червоні, палають, як жар.

- Пригадайте, будь ласка, прислів'я про калину.

(Без верби і калини – нема України.

Любиш Україну – посади калину.

Дівчинка у вінку – мов калина у цвіту.

Гарна калина, як рідна ненька Україна.

Щічки червоні, як кетяги калинові.

Любуйся калиною, коли цвіте, а дитиною, як росте.

Щедрі гостини, як вареники з калини.

Хто калину ламає, той щастя не має.

Хто з калино. Знається, той в щасті купається)

- Де садили частіше всього калину?

(садили калину біля осель, а особливо біля криниць)

- А чому? (щоб вода в криниці була прохолодною і смачною)

- За що цінують люди калину? (цінують калину за її цілющі властивості, вона лікує від застуди, береже серце, заспокоює)

- А що виготовляють з калини? (з ягід варять кисіль, джем, варення)

Зараз я пропоную покуштувати вітаміни з калини. Які вони на смак?

- Розгляньте кісточки з ягід калини. На що вони схожі? (сердечка)

Розказування легенди про калину

- Ось, діти, ми й ознайомилися з народними символами України – вербою і калиною, екскурсія наша ще не закінчилась.

Вихователь: продовжуємо далі нашу екскурсію.

Наступна експозиція «Ой, віночку, мій віночок»

- А чи знаєте. Як називався раніш віночок? (віночок – оберіг дівочий.)

Читання вірша «Віночок» В. Паронова

Ой віночку, мій віночку,

В нього я вплету, що схочу:

Ружі, маки і барвінок,

І стебельця материнок.

Ще вплету казки чудові,

Пишні грона калинові

І пісні про Україну.

Я віночок свій надіну

На голівоньку русяву –

Хай красується на славу.

- Давайте розглянемо віночок. Як видумаєте кільки квітів у віночку?

(12 і кожна квітка лікар та оберіг)

- В давні часи казали так: «Дівчинку завжди по віночку впізнають: хто вмів віночок вити – той вмів життя любити.»

- Пропоную разом сплести наш віночок.

Д/гра « Сплетемо віночок» (діти обирають квіти)

Про стрічки розповідає вихователь.

Значення квітів у вінках:

Барвінок – символ вічного життя, міцного кохання і щасливого шлюбу. Червоний мак – символ дівочої краси, щирих і чистих почуттів. Безсмертник – символ здоров'я. Ромашки – символ юності, доброти і ніжності. Деревій – символ нескореності. Хміль – символ гнучкості розуму (вусики). Волошки – символ краси, здоров'я і сили, у повному віночку сусідять во і любисток – це символ відданості. Калина – символ крові та невмирущості роду, символізує материнство, кущ-мати, ягоди-діти. Мальва та півонія – символ віри, надії і любові.)

Значення кольорів стрічок:

Найпершою по центру в'язали світло-коричневу – символ землі-годувальниці, пообіч якої жовті – символ сонця; за ними – світло-зелені й темно-зелені – краса та молодість; голубі й сині – небо і вода, що надають силу й здоров'я. Далі йшли жовтогаряча – символ хліба, фіолетова – мудрість, малинова – душевність і щирість, рожева – достаток.)

- Так, дуже гарний вийшов віночок. А тепер час перепочить.

Фізхвилинка «Чий віночок кращий»

Промовляємо:

Підемо на луки, візьмемося за руки.

Там сплетемо віночок, станемо в таночок.

- А зараз нам час переходити останньої експозиції «А над світом українська вишивка цвіте»

Багато символів має наша Україна: це й різноманітні вишиванки, й українські барвисті костюми, й вишиті сорочки, й українські віночки.

Читання віршів про вишиванки дітьми.

Пісня про вишиванку (діти роздивляються)

- Який предмет серед всіх вишиванок займає головне місце?
(Рушник)

- Не було жодної хати без вишитого рушника. Ним прикрашали стіни, вкривали хліб, витирали руки.

- А що позначає хліб – сіль на вишиваному рушнику? (ознака гостинності українського народу).

- Що не святкували без рушника на Україні? (ні народження дитини, ні весілля)

- А яка традиція існувала, коли син вирушав у дорогу? (мати дарувала йому рушник, як оберіг від лиха)

- А дочок навчали вишивати рушники ще з малечку.

- Наша екскурсія закінчується, але на згадку я пропоную пройти в нашу майстерню та виготовити обереги для своєї групи на згадку.

Діти працюють в підгрупах.

Підсумок. Тож ми сьогодні продовжили знайомство з народними символами України. Ми повинні знати минуле нашої Батьківщини. Наша колыска – це наше рідне місто Харків, будинок, в якому ви живете, мати й батько.

Цікавою формою роботи з дітьми дошкільного віку є інтерактивні казки та оповідання на тему патріотичного виховання. Педагог може розповісти дітям про історичні події або культурні традиції у формі казки. Це мають бути адаптовані казки або легенди, які розкривають певні історичні події чи персонажів, залучаючи дітей до активної участі (запитання, обговорення, інсценування).

Візуально ознайомити дітей з історичними подіями та культурою можна за допомогою розвиваючих мультфільмів та відео. Дітям можна показувати короткі мультфільми або відео про видатних українців, свята, традиції, а після перегляду доцільно організувати обговорення з дітьми.

Розділ II. «Формування національної свідомості» передбачає вивчення дітьми державних символів (герб, прапор, гімн) та ознайомлення дітей з їх значенням; знайомство з такими поняттями як: «Батьківщина», «народ», «держава».

Педагог може використати настільні ігри та пазли. Наприклад, діти складатимуть пазли, що зображують національні символи. Додатково можна використовувати й настільні ігри, які спрямовані на вивчення мапи України, місцевих традицій або відомих українців.

Пропонуємо зразок конспекту заняття на тему: «Державні символи України» для дітей старшої групи.

«Державні символи України»

Мета: продовжити знайомити дітей з поняттям «Наша Батьківщина», формувати знання про державні символи: прапор, герб та ознайомити з державним Гімном України. Розвивати інтерес до України, бажання спілкуватися рідною мовою. Виховувати громадянина своєї держави, любов до рідного краю, шанобливе ставлення до національних та державних символів, повагу до українського народу, гордість за красу і велич нашої Батьківщини.

Словник: держава, Україна, незалежність, символи, прапор, герб, тризуб, гімн.

Попередня робота: знайомство з картою України, заучування віршів, прислів'їв до теми, виготовлення атрибутів до гри «Віночок», «Священні символи».

Обладнання: карта України, прапор, герб, гімн, загадка, вірші, прислів'я, легенда, дидактична вправа «Додай слівце», дидактична гра «Віночок», дидактична гра «Священні символи», паперові квіти.

Хід заняття

Педагог загадує дітям загадку:

На землі великій є одна країна:

Гарна, неповторна, красна, як калина.

І живуть тут люди добрі, працьовиті

І скажу, до речі, ще й талановиті.

Землю засівають і пісні співають,

На бандурі грають і вірші складають

Про ліси і гори, і про синє море,

Про людей і квіти, то скажіть же, діти,

Що це за країна? – Наша славна Україна!

Бесіда про Україну. Україна – це Батьківщина для всіх людей, які живуть на її території. Що таке Батьківщина? Батьківщина – це найкраще і найдорожче місце у світі. Пригадайте, що сказали поети про Батьківщину.

Дитина читає вірш М. Познанської.

Про нашу Україну

Ми дуже любим весь наш край,

І любим Україну.

Її лани, зелений гай,

В саду рясну калину.

Там соловейко навесні

Співає між гілками

Та й ми співаємо пісні, -

Змагається він з нами!

Батьківщина наша велика, неосяжна. А складається вона з окремих країв, які мають свої назви: (показ на карті) Полісся, Поділля, Волинь, Галичина, Слобожанщина. А які ви знаєте великі міста України? Назвіть великі ріки. Народ склав багато приказок і прислів'їв про нашу Батьківщину.

Давайте зберемо зерна народної мудрості в маленьку скриньку.

Дидактична вправа «Додай слівце» /читання прислів'я.

Вихователь ділить дітей на групи по-трьох і роздає прислів'я. Хто правильно вставив слово в прислів'я, отримує емблему сонечка. І кладе прислів'я в скриньку.

Прислів'я:

- Рідний край – земний ... / рай.
- Кожному мила своя ... / сторона.
- Що країна, то ... / родина.
- Людина без вітчизни, як соловей без ... / пісні.
- Добре тому, хто у своєму ... / домі.

Діти, а по чому впізнають українців в усьому світі?

З'являються Калинка та Барвінок / діти з групи.

Вітаються з дітьми.

Доброго ранку ліси і поля,

Доброго ранку, плането Земля!

Щастя й здоров'я всім людям бажаємо,

З ранку в дитячий садок поспішаємо!

- Який у Калинки гарний віночок. От і ми зараз сплетемо такий.

Дидактична гра «Віночок».

Вихователь роздає дітям пелюстки квітів, з якої складається український віночок. Дитина повинна назвати її і прикріпити до квітки на віночку.

Перепочиньмо.

Фізкультхвилинка

Ми мандруєм, ми мандруєм,

Україною крокуєм.

Ось побачили Карпати,

Як вершину нам дістати?

Заглядаємо в озерця,

Не торкнутися нам дна!

Так ми довго-довго йшли,

І до групи знов прийшли!

- Калинка і Барвінок знають гарну легенду і хочуть вам її розповісти.

Розповідання легенди. Давно-давно жила колись жінка. І було в неї три сини. Росли вони чесними, сміливими, дуже любили свою матусю. Підросли вони і вирішили піти у світ. Вирушив у дорогу найстарший син. Мати на згадку про себе подарувала йому золоту корону з трьома промінцями. Пішов син між люди. Як його назвали? (Тризуб). Настала черга середнього сина. Йому мати подарувала в дорогу синьо-жовту тканину. Своїми звитяжними ділами прославляв він свою матір. Яке ім'я одержав середній син? (Прапор). А там, де був найменший син, завжди лунала дзвінкоголоса пісня. Адже мати своєму наймолодшому синові подарувала красивий солов'їний голос. І одержав син за свій голос і величний спів ім'я Гімн.

Діти розглядають прапор України. Прапор – символ незалежної держави. Прапор України – блакитно-жовтий. Його кольори означають синє небо та золоту ниву. Кольори на прапорі «читають» згори донизу. Дитина читає вірш Н. Поклад

Прапор України

Прапор – це державний символ,

Він є в кожній державі,

Це для всіх ознака сили, це для всієї ознака слави.

Синьо – жовтий прапор маєм:

Синє – небо, жовте – жито,

Прапор свій оберігаєм,

Він святиня, знаєм всі ми.

Розглядають герб України. Тризуб – це герб України. Він золотий на голубому тлі. Відображає триєдність життя: батько – мати – дитя, які символізують собою силу, мудрість, любов. На ньому можна прочитати слово Воля.

Дитина читає вірш В. Паронова

Тризуб

Тризуб – немов сім'я єдина,
де тато, мама і дитина
живуть у мирі і любові
На Україні вольній, новій.

Розповідь про Державний гімн. Державний Гімн України – це урочиста пісня, символ нашої державної єдності. Називається він «Ще не вмерла України і слава, і воля...». Слова гімну написав поет Павло Чубинський, а музику композитор Михайло Вербицький. Коли звучить Державний гімн, треба обов'язково встати, цим ми виявляємо особливу пошану до наших державних святинь (Звучить Гімн).

Тепер перевіримо, які державні символи ви запам'ятали.

Дидактична гра «Священні символи».

Діти об'єднуються у дві команди, в грі беруть участь Калинка та Барвінок. За сигналом вони повинні скласти герб та прапор України, розповісти, що вони означають. Перемагає команда, яка швидше впорається із завданням.

Вихователь збирає дітей навколо карти України та пропонує прикрасити її квітами, щоб наша Батьківщина стала ще красивішою, ще багатшою, ще мальовничішою. Погляньте, яка краса!

Діти грають в українську народну гру «Подоланочка».

- Перед ким ви хотіли б похвалитися успіхами? – Чого на занятті тобі не хотілося робити, чому? – Які нові слова ви запам'ятали?

Калинка і Барвінок прощаються з дітьми:

- Молодці діти, стільки знань показали нам про Україну. Весело було з вами, але настав час вирушати до інших дітей. До побачення.

У занятті також ми пропонуємо використовувати народознавчий матеріал, який сприятиме національно-патріотичному вихованню дітей дошкільного віку.

Розділ III. «Розвиток емоційного ставлення до національних цінностей»

Формувати почуття гордості за свою країну та свій народ, цінності свободи, незалежності та єдності народу ми пропонуємо за допомогою міні-екскурсій, які допоможуть залучити дітей до реального ознайомлення з культурною спадщиною. В процесі екскурсій до місцевих музеїв, пам'яток культури, народних майстерень діти можуть побачити на власні очі культурні об'єкти та познайомитися з ремеслами.

Розвитку емоційного ставлення до національних цінностей сприятимуть і тематичні заняття з образотворчого мистецтва. Через творчість можна ознайомити дітей з національними символами, народними традиційними костюмами та архітектурою. Педагог може проводити заняття з малювання або аплікації, на яких діти створюватимуть зображення прапора, герба, народних костюмів або архітектурні пам'ятки; розмальовувати народні іграшки та створювати їх самостійно тощо.

За допомогою народних ігр та забав можна ознайомити з традиційними українськими іграми які є частиною культурної спадщини. Вихователі можуть навчати дітей старовинних українських ігор, як-от «Котилася торба», «Гуси-лебеді» або інші народні забави, що були популярні в різних регіонах України.

Проілюструємо прикладами.

«Котилася торба»

Діти стають у коло, тримаючись за руки. Вихователь або один з дітей стає в центрі і починає співати: «Котилася торба з високого горба, а в тій торбі хліб-паляниця, з ким ти хочеш поділитися?». В кінці пісні дитина з центру підходить до когось із кола, називає його ім'я, і вони міняються місцями.

Гра допомагає розвивати взаємодію між дітьми, швидкість реакції та формує почуття товарищескості.

«Гуси-лебеді»

Діти стають у дві лінії: одна лінія – «гуси», інша – «вовки». Гуси йдуть до річки на випас (символічно), а вовки намагаються їх зловити, коли вони повертаються назад. Зловлені діти стають вовками.

Гра сприяє фізичному розвитку, вчить колективної взаємодії, швидкості і спритності.

«Панас»

Панас, йому зав'язують очі. Інші діти тихо підходять до Панаса і доторкаються до нього, потім відбігають. Панас намагається їх упіймати, почувши їхні кроки або дотик.

Розвиває слухове сприйняття, вміння орієнтуватися в просторі та реакцію.

«Зайчик»

Діти стають у коло, одна дитина – «зайчик» у центрі. Всі діти, тримаючись за руки, ходять навколо і співають: «Зайчик-пострибайчик, вийди на лужок». Потім «зайчик» показує різні рухи (стрибки, біг тощо), а інші діти повторюють їх.

Гра сприяє розвитку координації рухів, уваги та наслідування.

«Жмурки»

Дитині зав'язують очі, інші діти тихо пересуваються навколо. Жмурка намагається зловити когось із дітей, орієнтуючись на звуки.

Гра розвиває орієнтацію в просторі, уважність і швидкість реакції.

«Калита»

Гра традиційно проводиться на свято Андрія. На мотузці підвішують круглий корж («калита»). Діти по черзі намагаються підстрибнути і відкусити шматочок. В цей час ведучий (іноді його називають «пан Калитинський») намагається вдарити їх ганчіркою, щоб завадити.

Гра пов'язана з українськими святковими традиціями, сприяє розвитку спритності та гарного настрою.

«Віночок»

Діти стають у коло, одна дитина – в центрі. Всі ходять навколо і співають: «Плетися, віночку, на всі чотири боки». В центрі дитина імітує плетіння віночка, роблячи рухи руками.

Гра знайомить з українською традицією плетіння вінків, розвиває моторику та креативність.

«Перепілка»

Діти стають у коло, в центрі «перепілка». Інші діти співають і намагаються торкнутися перепілки, яка «літає» навколо. Перепілка має торкнутися когось із дітей, хто намагався її дістати.

Гра розвиває швидкість реакції, спритність та координацію рухів.

Ці ігри не лише допомагають у фізичному та емоційному розвитку дітей, але й знайомлять їх з багатою культурною спадщиною України. Через гру діти отримують змогу доторкнутися до традицій своїх предків, що є важливим елементом виховання національної свідомості.

Ознайомити дітей з традиційними українськими піснями, інструментами, танцями з елементами фольклору допоможуть музичні заняття на яких можна прослуховувати народні пісні, навчити дітей елементарним рухам народних танців або навчити грі на простих музичних інструментах (бубон, ложки).

Наведемо приклад заняття на тему:

«Знайомство з українськими піснями, інструментами та танцями»

Мета заняття:

Ознайомити дітей з традиційними українськими народними піснями, музичними інструментами та танцями.

Розвинути музичні, ритмічні та моторні навички.

Формувати у дітей інтерес до української культурної спадщини.

Матеріали:

Аудіозаписи українських народних пісень.

Зображення та макети українських народних інструментів (бандура, сопілка, бубон тощо).

Елементи українського народного одягу (хустки, вінки, вишиванки).
Вільний простір для танцювальних рухів.

Хід заняття:

1. Вступна частина (5-7 хвилин)

Привітання: Вихователь вітає дітей, оголошує тему заняття і розповідає, що сьогодні вони дізнаються більше про українські народні пісні, музичні інструменти та танці.

Коротка розповідь: Ознайомлення дітей з тим, що таке фольклор і як він пов'язаний з культурою та історією України.

2. Ознайомлення з українськими народними піснями (10 хвилин)

Слухання пісень: Дітям пропонують послухати кілька українських народних пісень (наприклад, «Несе Галя воду», «Ой на горі два дубки»). Вихователь пояснює зміст пісень і підказує дітям, про що в них співається.

Спільний спів: Вихователь виконує пісню разом з дітьми, заохочуючи їх підспівувати та повторювати прості мелодії та слова.

3. Ознайомлення з народними інструментами (10 хвилин)

Показ інструментів: Вихователь показує дітям зображення або макети народних музичних інструментів (сопілка, бандура, кобза, бубон, цимбали) і коротко розповідає про кожен з них.

Прослуховування звуків: Якщо можливо, дати дітям послухати звуки цих інструментів у виконанні справжніх музикантів або через аудіозаписи.

Ігрова діяльність: Діти можуть спробувати зіграти на простих інструментах, таких як бубон або сопілка, повторюючи ритмічні фрази, запропоновані вихователем.

4. Танцювальна частина (10-15 хвилин)

Ознайомлення з українським народним танцем: Вихователь розповідає дітям про популярні українські танці (наприклад, гопак, козачок, коломийка). Діти дивляться короткий відео-фрагмент з виконанням цих танців.

Навчання танцювальних рухів: Вихователь показує дітям прості рухи з народних танців (плескання в долоні, кроки, повороти, підскоки). Діти повторюють рухи під музику.

Танцювальний конкурс: Можна організувати невеликий танцювальний конкурс або імпровізоване виконання танцю у групах.

5. Завершальна частина (5 хвилин)

Підсумок: Вихователь запитує дітей, що нового вони дізналися, які інструменти чи пісні їм сподобалися найбільше.

Прощання: Вихователь дякує дітям за участь і пропонує наостанок заспівати ще раз коротку народну пісню або виконати танцювальний рух.

Рекомендації

Заняття повинно бути інтерактивним і веселим, щоб заохотити дітей до активної участі.

Важливо враховувати вікові особливості дітей і адаптувати зміст відповідно до їхнього рівня сприйняття.

Використання яскравих візуальних матеріалів, живих виконань і безпосередньої участі дітей сприятиме більш ефективному засвоєнню матеріалу. Таке заняття сприятиме розвитку у дітей інтересу до української культури, допоможе їм відчувати національну гордість і викличе у дітей приємні емоції від музики і танцю, позитивне емоційне ставлення до національних цінностей.

Доречно також організувати свята на основі народних традицій, де діти можуть одягатися в національні костюми, брати участь у театралізованих виставах, присвячених історичним подіям або національним святам (наприклад, День Незалежності, Різдво, Великдень). Коли діти беруть участь у святкових обрядах або виставах, вони стають частиною живої традиції, що викликає в них почуття гордості та приналежності до нації. Радість від святкової атмосфери, спілкування з однолітками, отримання подарунків або виконання творчих завдань створюють позитивні асоціації з національними цінностями. Народні свята тісно переплетені з історією і

культурою українського народу, і знайомство з ними допомагає дітям зрозуміти національні цінності.

Наприклад, свято Івана Купала. Участь у таких традиціях як стрибки через багаття, плетіння вінків, пошук квітки папороті сприяє відчуттю єдності з природою і народними звичаями, які передаються з покоління в покоління, що формує у дітей почуття приналежності до нації.

Масляна. Масляна знайомить дітей із сезонними звичаями, нагадує про зв'язок людини з природою та традиційними ремеслами. Окрім того, спільні святкування створюють позитивні спогади, які зміцнюють соціальні зв'язки між дітьми, їхніми родинами та громадою. Діти вчаться спільно працювати з дорослими, спостерігаючи за їхніми прикладами, що передаються від покоління до покоління.

Наведемо приклади святкових дійств для дітей.

Різдвяні вертепи: діти виконують ролі в театралізованих виставах, де відтворюють сцени з народження Ісуса Христа. Це дає їм змогу зануритися в традиційні різдвяні обряди.

Великодні святкування: малювання писанок, участь у гаївках, створення великоднього кошика – всі ці традиції допомагають дітям відчувати радість Великодня.

Свято Івана Купала: Плетіння вінків, стрибки через багаття, народні танці і пісні допомагають дітям відчувати магію цього літнього свята.

Заключні думки

Участь у святкових дійствах допомагає дітям зрозуміти і полюбити національні традиції, роблячи їх частиною свого життя. Завдяки цьому у дітей формується позитивне емоційне ставлення до національних цінностей, що є важливою складовою виховання свідомих громадян і патріотів.

Майстер-класи з народних ремесел ознайомлять дітей з традиційними ремеслами (гончарство, вишивка, писанкарство). Діти можуть самостійно спробувати створити прості вироби, наприклад, розмалювати писанки, зробити ляльки-мотанки, спробувати себе в ліпленні з глини.

Також доречно створити в групі постійний куточок з національною символікою, традиційними українськими іграшками, книгами, елементами одягу, де діти можуть щоденно ознайомлюватися з елементами культури.

Розділ IV. «Мовне виховання»

Збагачення словникового запасу дітей через вивчення творів української народної літератури. Одним із методів роботи з дошкільниками є перегляд українських мультфільмів, які містять народознавчу лексику: «Чарівний горох», «Іванко та Воронячий цар», «Івасик Телесик», «Котигорошко», «Як козаки...», «Колосок», «Жив був пес», «Котик та півник», «Кривенька качечка», «Лисичка з качалкою», «Маруся Богуславка», «Рукавичка», «Солом'яний бичок», «Тополя», «Три паньки», «Ходить гарбуз по городу», «Як козак щастя шукав», «Як козаки на весіллі гуляли», «Чарівник Ох».

Також це дидактичні ігри народознавчої спрямованості «Рушнички», «Бабусина скриня», «Нагодуємо ведмедика», «Іноземці», «Опиши предмет», «Казка ланцюжком». Ігри проводяться з підгрупами дітей (по 7 і 8 дітей у групі), у вільний від занять час.

Гра «Рушнички»

Мета: розвивати творчі здібності, збагачувати уявлення дітей про регіональні особливості орнаментів, збагачувати словник дітей народознавчими поняттями «рушник», «килимко», «орнамент».

Хід гри

Вихователь роздає кожній дитині по одному аркушу паперу, на якому фарбами (червоною, жовтою і зеленою) намальована ліва половина смугастого килимка (рушничка), права половина килимка – контурне зображення смужок, які треба зафарбувати у відповідний колір. Потім педагог пропонує дошкільникам зафарбувати праву частину килимка, добираючи фарби у відповідності із зафарбованою лівою частиною килимка та в межах контурних ліній. Кращі килимки використовують для подарунків та в іграх з ляльками.

Гра «Бабусина скриня»

Мета: сприяти запам'ятовуванню назв українського одягу (сукня, спідниця, пасок, вінок, хустка, вишиванка, намисто, чоботи, кожух, шаровари, пояс, шапка-бирка) та описувати його.

Хід гри

Вихователь привертає увагу дітей до чарівної скрині. У скрині знаходить лист від бабусі і зачитує його дітям.

Ой, діти, це лист і скриня від бабусі Мелани. Послухайте, що вона нам пише. «Добрий день, люба малеча! Пише вам бабуся Мелана з далекого українського села Новоукраїнка. Я знаю, що ви дуже гарні діти і надсилаю вам свою скриню з українським одягом. Ви розгляньте його і скажіть, як він називається, коли його одягають, хто його одягає? А ще я вам надсилаю декілька загадок про одяг, відгадайте їх. А може, ви і самі знаєте загадки про одяг, то загадайте їх один одному. Допобачення, мої любі. Ваша бабуся Мелана».

Діти розглядають одяг, розповідають про нього. Вихователь допомагає дітям, доповнює їхні відповіді та виправляє помилки дошкільників.

Конкурс на найкраще речення

Мета: формувати в дітей уміння розрізняти лексичне значення слів та використовувати їх у продукуванні власного мовлення.

Хід вправи

Діти повинні скласти речення вживаючи такі слова: гопак, вишиванка, піч.

Гра «Опиши предмет»

Мета: формувати в дітей уміння розрізняти лексичне значення слів та використовувати їх у продукуванні власного мовлення.

Хід гри

Діти повинні пояснити значення і описати такі предмети: паляниця, кобза, айстра.

Гра «Казка ланцюжком»

Мета: формувати в дітей уміння розрізняти лексичне значення слів та використовувати їх у продукуванні власного мовлення.

Хід гри

Діти складають казку, використовуючи слова: плай, криниця, ялиця, чабан, хаща, сарна. Кожна дитина придумує по одному реченню.

Робота з дітьми, щодо поповнення їхнього словника народознавчою лексикою відбувається також шляхом систематичного читання та обговорення українських народних казок: «Дід, баба і вовк-співак», «Ох!», «Цап та баран», «Дерево до неба», «Кобиляча голова», «Коза-дереза», «Про вірного товариша», «Свого не цурайся», «Кривенька качечка», «Зимівля звірів», «Казка про липку і зажерливу бабку».

Мета даної роботи полягає у систематичному повторенні та роз'ясненні дітям народознавчих термінів та сприяння вживанню їх у повсякденному мовленні дітей дошкільного віку.

III. Діяльнісний етап системи національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає активне залучення дітей до різноманітних форм діяльності, які сприяють засвоєнню патріотичних цінностей на практиці. Цей етап орієнтований на розвиток у дітей соціальних навичок, вміння працювати в команді, виявляти ініціативу та брати участь у різних формах громадської діяльності. На цьому етапі важливо забезпечити дітям можливість для активної участі в різних видах діяльності, щоб вони могли на практиці засвоїти патріотичні цінності та почуття відповідальності за свою Батьківщину.

На діяльнісному етапі ми пропонуємо організувати з дітьми старшого дошкільного віку творчий проект на тему патріотичного виховання «Моя Україна – моя гордість».

Мета проекту: формування патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку через ознайомлення з культурною спадщиною України, народними традиціями, обрядами та символікою.

Завдання проекту:

1. Ознайомити дітей з основними українськими святами, обрядами та традиціями.
2. Формувати у дітей почуття гордості за свою країну через пізнання її історії, мови, символіки.
3. Розвивати творчі здібності дітей через створення виробів, пов'язаних з народними традиціями.
4. Навчати дітей працювати в команді, допомагати один одному та проявляти ініціативу.

Етапи реалізації проекту:

1. **Підготовчий етап:** ознайомлення дітей із символами України: гербом, прапором, гімном, бесіда про національні свята (Різдво, Великдень, Івана Купала) та традиції їх святкування; проведення бесіди «Що означає бути патріотом?».

2. **Основний етап. Майстер-класи:** виготовлення паперових прапорців України, малювання українських краєвидів, ліплення символів української культури з пластиліну (наприклад, калини, хліба, соняшника).

○ **Ігри та інтерактивні заняття:**

Народні ігри (наприклад, «Козаки-розбійники»).

Інтерактивна гра «Вгадай свято» (діти мають впізнати свято за описом традицій та обрядів).

Театралізовані вистави

Постановка казок чи народних оповідань (наприклад, «Коза-Дерева», «Рукавичка»). Інсценізація традиційних українських свят (наприклад, зустріч весни з елементами обрядів).

Музичні заняття.

Вивчення та виконання українських народних пісень. Танці під українські народні мелодії.

Екскурсія.

Відвідування місцевого музею народного мистецтва.

Екскурсія до визначного місця у вашому регіоні, пов'язаного з історією України.

Заключний етап:

Проведення виставки дитячих робіт на тему «Моя Україна».

Організація свята «День України», де діти можуть показати свої вистави, заспівати пісні, продемонструвати свої вироби. Підсумкова бесіда з дітьми про значення патріотизму та те, що вони дізналися про Україну.

Очікувані результати. Розширення знань дітей про культурні особливості та традиції України. Формування у дітей почуття національної гордості та любові до рідної країни. Розвиток творчих навичок та здібностей через залучення до мистецьких видів діяльності. Покращення соціальних навичок, зокрема роботи в групі та взаємодії з однолітками.

Підсумок:

Проект «Моя Україна – моя гордість» спрямований на всебічний розвиток дітей старшого дошкільного віку, формування їхньої національної самосвідомості та любові до рідного краю через вивчення та активне залучення до народознавчих традицій.

Висновки до розділу 2

Отже, ми розробили діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості патріотичної вихованості в дітей старшого дошкільного віку та систему роботи з формування національно-патріотичної вихованості в дітей старшого дошкільного віку засобом народознавства.

Перш ніж визначитися з критеріями і показниками патріотичної вихованості, ми проаналізували літературу та сутність феномену «патріотична виховність». На думку науковців основними *показниками рівня вихованості людини* є зовнішній вигляд, культура поведінки, громадська активність, самостійність, сформованість наукового світогляду, національної самосвідомості.

Сутності поняття «патріотична вихованість» у словниковій та енциклопедичній літературі ми не виявили, але на основі вивчення наукових поглядів з приводу патріотичної вихованості ми уточнили сутність поняття «патріотична вихованість дитини старшого дошкільного віку», яка є властивістю особистості, що виражається через зовнішню і внутрішню форму. *Внутрішня форма* виявляється у когнітивній та емоційній сферах дитини старшого дошкільного віку та характеризується обізнаністю в патріотичній тематиці, сприйняттям патріотизму як цінності. *Зовнішня форма* виявляється в діяльній сфері, у виявах патріотичної поведінки.

Ми виокремили три рівні сформованості національно-патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку: високий, середній та низький.

Система роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає організацію трьох етапів: *пропедевтичного, когнітивно-емоційного та діяльсного*.

I. Пропедевтичний етап – етап введення в експериментальне дослідження. На цьому етапі ми вважаємо за доцільне організувати семінари-практикуми для батьків та вихователів з метою ознайомлення батьків та вихователів з формами та методами роботи з дітьми в напрямі національно-патріотичного виховання. Він містить: теоретичну частину, практичну частину, обмін досвідом та психологічну підтримку.

II. Когнітивно-емоційний етап, який передбачає етапи ознайомлення з історією та культурою, формування національної свідомості, розвитку емоційного ставлення до національних цінностей та мовне виховання:

Ми описали форми роботи на кожному з етапів і вважаємо, що запропонована нами система роботи сприятиме національно-патріотичному вихованню дітей старшого дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можемо резюмувати, що актуальність національно-патріотичного виховання є беззаперечною в умовах сьогодення. оскільки воно відіграє ключову роль у формуванні національної самосвідомості, ідентичності та єдності суспільства. Сучасні виклики, пов'язані з війною, політичною нестабільністю та інформаційною агресією, роблять особливо важливим виховання в дітей та молоді почуття любові до Батьківщини, готовності захищати її інтереси та активної громадянської позиції.

Національно-патріотичне виховання сприяє збереженню національних цінностей, культурної спадщини та історичної пам'яті. Воно формує у дітей та молоді розуміння важливості державної незалежності, повагу до символів державності та готовність до захисту суверенітету країни. Особливої актуальності ця проблема набуває в контексті війни, коли захист держави стає справою кожного громадянина.

Нормативна база патріотичного виховання дітей дошкільного віку в Україні включає кілька ключових документів, які регулюють процес виховання патріотизму в закладах дошкільної освіти. Так, в основу Стандарту, Базового компоненту дошкільної освіти, покладено традиційні для дошкільної освіти ідеї гуманістичної педагогіки, ідеї про патріотичне і громадянське виховання.

Закон України «Про освіту» – встановлює основні принципи національного виховання, включаючи формування в дітей дошкільного віку. Основні принципи, спрямовані на формування у дітей дошкільного віку таких цінностей, як: національна ідентичність – виховання любові до Батьківщини, поваги до національних символів, традицій та культури України; громадянська відповідальність – формування у дітей почуття відповідальності за майбутнє своєї країни, розуміння своїх прав та обов'язків як громадян; моральні та етичні принципи – виховання на основі загальнолюдських цінностей, етичних норм, поваги до інших людей та їхніх

прав; повага до законів України – ознайомлення дітей з основними законами та правилами, які діють у суспільстві, формування поваги до правопорядку та закону. Ці принципи є основою для розробки освітніх програм та методик, що застосовуються в закладах дошкільної освіти з метою патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Відповідно до завдань дослідження: *здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; охарактеризувати потенціал народознавства як національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку; запропонувати діагностичний інструментарій для визначення первинного рівня патріотичної вихованості в дітей старшого дошкільного віку; розробити систему роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобом народознавства* ми проаналізували психолого-педагогічну літературу з проблеми і зясували, що *патріотизм* – це моральна основа життєздатності держави, важливий внутрішній мобілізуючий ресурс, що базується на активній громадянській позиції особистості, її готовності самовіддано служити своїй Вітчизні. Це моральний принцип, моральна норма та моральне почуття, що виникло ще на початку становлення людства та було глибоко осмислене вже античними теоретиками.

Патріот – людина, яка виражає та реалізує у своїх учинках глибоке почуття поваги та любові до рідної країни, її історії, культурних традицій та народу. Маркерами сформованості патріотизму є любов до Батьківщини, вірність і служіння їй, турбота про забезпечення територіальної цілісності й суверенітету України, піклування про її неперервний висхідний розвиток на шляху демократичного національного відродження, сприяння гармонізації державних, суспільних, громадських, особистісних інтересів у щоденному житті. *Український патріотизм* – синтетична категорія, яка включає все незаперечно цінне в історії державності. Він стимулює національно-

державний розвиток, спрямований на становлення громадянського суспільства.

У нормативно-правових документах патріотизм визначають як прагнення до свободи, любов до Батьківщини, вірність і служіння їй і своєму народові, дієву турботу про їх благо, активне сприяння утвердженню й розвитку України як вільної суверенної правової демократичної соціальної держави, готовність обстоювати й захищати її територіальну цілісність, незалежність; сприяння гармонізації державних, суспільних, громадських і особистісних інтересів; невіддільність від неї своєї долі.

Національно-патріотичне виховання спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, такі як дитиноцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей.

Аналіз спеціальної літератури дозволяє констатувати, що до основних завдань патріотичного виховання дошкільників належать: формування любові до рідного краю (ставлення до сім'ї, рідного дому, закладу дошкільної освіти, села, міста); формування почуття власної гідності як представників власного народу; виховання любові, поваги до своїх національних особливостей; формування духовно-моральних взаємин; формування любові до культурного спадку свого народу; шанобливе ставлення до людей інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей

До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання належать: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми; узагальнюючі бесіди; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, свято бабусь тощо); зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи та ін.

До засобів національно-патріотичного виховання відносяться: *ігри та інтерактивні заняття, творчість, література та музика, тематичні свята та заходи, вивчення звичаїв і обрядів, візити до пам'ятних місць* тощо.

Термін «народознавство» уживається й у працях видатних учених, культурних діячів минулого (І. Франко, В. Вернадський, А. Кримський). Народознавство являє собою систему знань про конкретний народ, особливості його побуту і трудової діяльності, національний характер, світогляд, історико-культурний досвід, родовід, спосіб життя і виховання, рідний край. Народознавство досліджує культурні феномени матеріальної культури, наприклад, звичаї та традиції, а також суб'єктивне ставлення до них людини. Реалізації ідей народознавства сприяє поширення виховних бесід, рольових ігор, театралізацій, конкурсів та вікторин, фольклорних свят. Теорія має бути підкріплена практикою, яка допоможе в правильному напрямку закріпити отримані дітьми знання. Потрібно, щоб народознавство охопило всі виховні ланки: сім'ю, дитсадок, а потім школу.

Значну роль у патріотичному вихованні дошкільників відіграють народні традиції та звичаї, досвід, погляди і усталені норми поведінки, які історично сформувались і продовжують передаватись із покоління в покоління (шанувати старших, проявляти увагу та турботу до рідних і близьких, у родинному колі відзначати пам'ятні дати тощо).

На основі вивчення наукових поглядів з приводу патріотичної вихованості ми уточнили сутність поняття **«патріотична вихованість дитини старшого дошкільного віку»**, яка є властивістю особистості, що виражається через зовнішню і внутрішню форму. *Внутрішня форма* виявляється у когнітивній та емоційній сферах дитини старшого дошкільного віку та характеризується обізнаністю в патріотичній тематиці, сприйняттям патріотизму як цінності. *Зовнішня форма* виявляється в діяльній сфері, у виявах патріотичної поведінки.

Відповідно до третього завдання нами розроблено діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості патріотичної вихованості в дітей старшого дошкільного віку. *Компоненти: когнітивний, емоційний та діяльнісний і відповідно показники: інформаційно-пізнавальний* (необхідний рівень знань щодо патріотичної тематики; знання державних і народних символів, видатних людей, історичних подій, знання національних прав та обов'язків) *емоційно-ціннісний* (ставлення дитини старшого дошкільного віку до патріотизму, її інтерес до держави та її традицій, повага до людей, відповідальність і гордість за досягнення своєї країни; цінує історію своєї сім'ї, пишається досягненнями країни, позитивно ставиться до традицій свого народу, державної мови) та *вчинково-поведінковий критерій* (бере участь у народних святах, пізнаючи їх зміст, виражає патріотичні почуття через відтворення культурних надбань народу України (читання віршів, малювання символів, спів патріотичних пісень), дотримується моральних норм українського суспільства).

Ми виокремили рівні патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку. *Високий рівень* патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку характеризується повнотою знань про державні і народні символи. Дитина може назвати видатних людей Батьківщини (письменників, художників, композиторів, спортсменів), певні історичні події, доступні дітям старшого дошкільного віку, знає національні права та обов'язки. Вона цінує історію своєї сім'ї, пишається досягненнями країни та позитивно ставиться до традицій свого народу, державної мови. Дитина активно бере участь у народних святах, пізнаючи їх зміст, виражає патріотичні почуття через відтворення культурних надбань народу України (читання віршів, малювання символів, спів патріотичних пісень), дотримується моральних норм українського суспільства.

Середній рівень патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку характеризується недостатньою повнотою знань про державні і народні символи. Дитина може назвати кілька видатних людей Батьківщини,

плутається в історичних подіях, має неточні знання щодо національних прав та обов'язків. Загалом дитина виявляє позитивне ставлення до традицій власної сім'ї, свого народу, досягнень країни, але має не зовсім сформоване шанобливе ставлення до державної мови. Вона не охоче бере участь у народних святах, не дуже цікавиться відтворенням культурних надбань народу України (читання віршів, малювання символів, спів патріотичних пісень), не завжди дотримується моральних норм українського суспільства.

Низький рівень патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку характеризується обмеженістю знань щодо державних і народних символів. Дитина не може згадати прізвищ видатних людей Батьківщини, плутається в певних історичних подіях, виникають складнощі щодо знань національних прав та обов'язків. Для дитини не є важливими почуття гордості за досягнення свого народу. Вона не виявляє зацікавлення у народних святах, у відтворенні культурних надбань народу України (читання віршів, малювання символів, спів патріотичних пісень), не розуміє важливості дотримання моральних норм українського суспільства.

Щодо четвертого завдання нашої наукової роботи ми розробили систему роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобом народознавства.

Система роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає організацію трьох етапів: *пропедевтичного, когнітивно-емоційного та діяльнісного.*

I. Пропедевтичний етап – етап введення в експериментальне дослідження. На цьому етапі ми вважаємо за доцільне організувати семінари-практикуми для батьків та вихователів з метою ознайомлення батьків та вихователів з формами та методами роботи з дітьми в напрямі національно-патріотичного виховання. Він містить: *теоретичну частину, практичну частину, обмін досвідом та психологічну підтримку.*

II. Когнітивно-емоційний етап, який передбачає етапи ознайомлення з історією та культурою, формування національної свідомості, розвитку емоційного ставлення до національних цінностей та мовне виховання:

У розрізі нашої наукової нами запропоновані форми роботи на кожному з етапів. Передбачаємо, що запропонована нами система роботи сприятиме національно-патріотичному вихованню дітей старшого дошкільного віку.

Отже, мета досягнута і поставлені в роботі завдання – виконані. Тим не менш, тема національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку є актуальною, а тому потребує подальшого наукового дослідження і розробки сучасних підходів і методик.

Такі наукові дослідження і розробки допоможуть забезпечити системність і цілеспрямованість національно-патріотичного виховання, зроблять його більш ефективним і сучасним, сприятимуть формуванню у дітей міцної національної ідентичності та гордості за свою Батьківщину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова В. (2018). Патріотизм-феномен парадигми комунікативного суспільства. Актуальні проблеми філософії та соціології, (10), 7-9 с.
2. БКДО URL: <http://surl.li/рухhhh> (дата звернення: 28.08.2024)
3. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
4. Газіна І.О. Актуальність та особливості формування елементів національної самосвідомості у дітей дошкільного віку. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. Вип.Х. Кам'янець-Подільський: ПП. Мошак М.І., 2007. С.100-106
5. Гарнійчук В. М. Сформованість патріотизму старших підлітків на етапі становлення української держави: компоненти, критерії та показники. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 2014. Вип. 18(1). С. 123–132.
6. ЕІУ – Енциклопедія історії України – Електронна бібліотека URL: <http://surl.li/mafibo> (дата звернення: 28.08.2024)
7. Закон України Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності від 13 грудня 2022 року № 2834 – ІХ <http://surl.li/rrvyke> (дата звернення: 28.08.2024)
8. Кононенко П. Національна ідея, нація, націоналізм. Київ, 2005. 164 с
9. Кононко О. Душевність, людяність, щирість *Дошкільне виховання*. 1999. № 2. С. 8 – 9
10. Концепція національно-патріотичного виховання URL: <http://surl.li/ochsbe> (дата звернення: 28.08.2024)

11. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Затверджена наказом МОН від 16.06.2015 № 641 URL: <http://surl.li/jikqtk> (дата звернення: 28.08.2024)
12. Котєнєва І. С. Про діагностику патріотичної вихованості студентської молоді. Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. № 1 (306), 2017. С. 76–85.
13. Левицька А. А. Патріотичне виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на засадах військових традицій : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07. К., 2019. 198 с
14. Люблінська Г. Дитяча психологія.: підр.: Вища школа, 1997. 420 с. 19
15. Маланюк Т. З. Патріотичне виховання учнів основної школи засобами туристсько-краєзнавчої роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Умань, 2015. 22 с
16. Мокан В. Військово-патріотичне виховання: курс на відродження URL: <http://surl.li/ipvzgz> (дата звернення: 28.08.2024)
17. Народознавство. URL : <http://surl.li/mbaxke> (дата звернення: 28.08.2024)
18. Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія «Педагогіка. Соціальна робота». Ужгород, 2005. №8. 239 с
19. Педагогічні умови виховання любові до Батьківщини у дітей дошкільного віку. URL: <http://surl.li/kdkyex> (дата звернення: 28.08.2024)
20. Плачинда С. Сучасний український націоналізм як ідеологія. Літературна Україна. 1992. 23 лип. С. 7
21. Поплужний В. Патріотичні почуття і їх формування у школярів *Вісн. акад. пед. наук України*. 1993. № 1. С. 143-150
22. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 липня 2024 р. № 864, Київ «Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року» URL: <http://surl.li/ljwit> (дата звернення: 28.08.2024)

23. Потапенко О. І., Кузьменко В. І. Шкільний словник з українознавства. Київ, Укр. письменник, 1995. – 291 с
24. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 586 від 23.06.2022. URL: <http://surl.li/vriogx> (дата звернення: 28.08.2024)
25. Райко В. В. Критерії оцінки ефективності патріотичного виховання майбутніх офіцерів прикордонників Луганськ : Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 10 (197), Ч. І. 2010. С. 48–49
26. Словник української мови в 11 томах. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1970-1980. Т. 1. 529 с
27. Стражнікова І. Педагогіка вищої школи: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. 120 с
28. Суть і зміст процесу виховання URL: <http://surl.li/wggwmy> (дата звернення: 28.08.2024)
29. Тітаренко Світлана Аатоліївна к. пед. н., доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка Особливості виховання патріотизму в дітей старшого дошкільного віку URL: <http://surl.li/bvnpuei> (дата звернення: 28.08.2024)
30. Указ Президента України Про Стратегію національно-патріотичного виховання від 18 травня 2019 року № 286/2019 URL: <http://surl.li/luzdaw> (дата звернення: 28.08.2024)
31. Швайка. Л. А. Посібник Патріотичного виховання в ДНЗ. уклад. І.І. Логвіненко, О.С. Тарасова, О.О. Христинч, Х.: ВГ «Основа», 2016. 463с
32. Шкрєбтїєнко Л.П. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури: дис. канд. пед. наук: 13.00.08. Одеса, 2019. 298 с.

33. Що означає слово вихований? URL: <http://surl.li/rnfcda> (дата звернення: 28.08.2024)

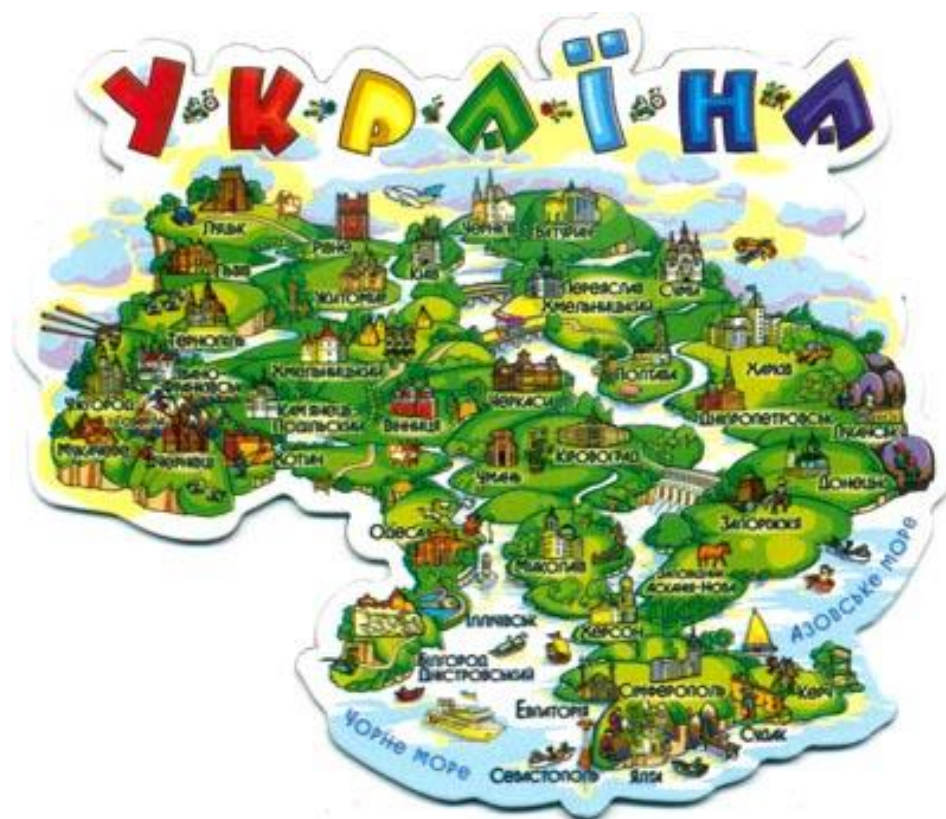
34. Яковенко О. А. Використання досвіду народознавства в сучасній освіті Вісник Житомирського державного університету. Випуск 52. Педагогічні науки С. 130-133

35. Яремчук В. В., Семенюк Р. Ф. Інтерактивні методи розвитку мови дошкільників. URL: <http://surl.li/ttzcts> (дата звернення: 28.08.2024)

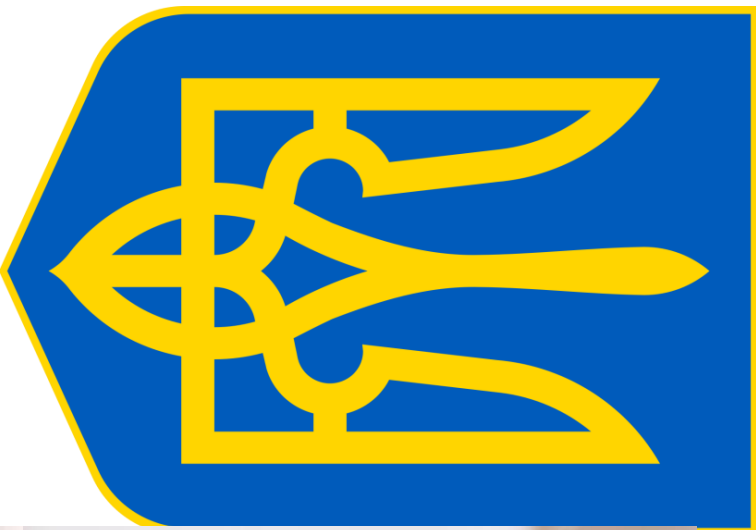
ДОДАТКИ

Додаток А

Дидактична гра «Символи України»

Державний гімн України

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще ми, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Станем, браття, в бій кривавий, від Сяну до Дюну,
В ріднім краю панувати не дамо нікому,
Чорне море ще всміхнеться, дід-Дніпро зрадіє.
Ще у нашії України — доленська наслідє.

Душу, тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

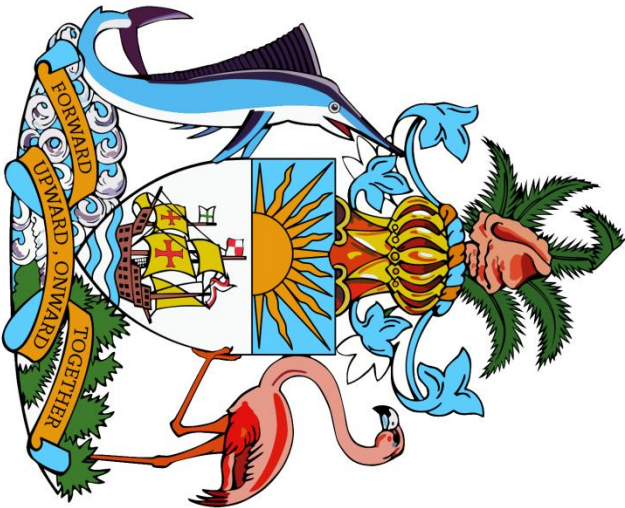
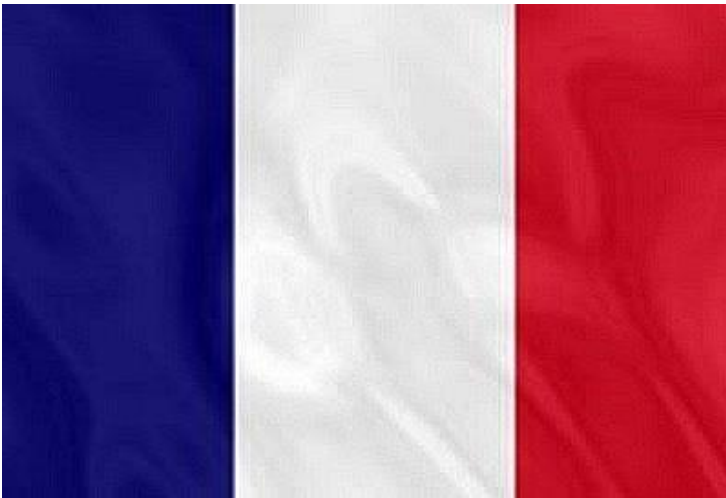
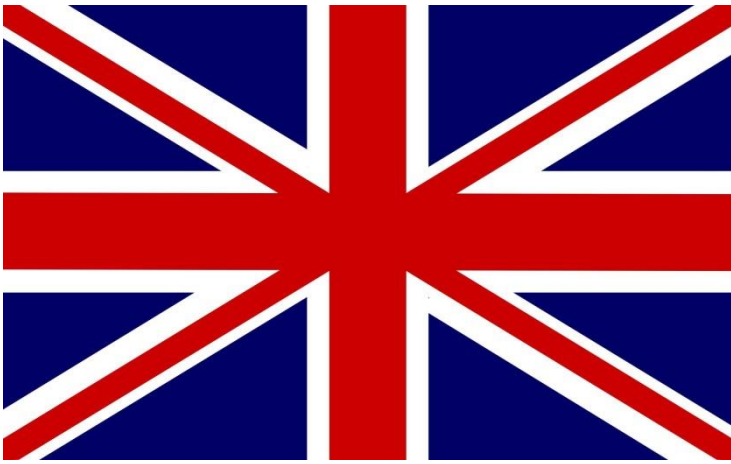
А завзягтє, праця шира свого ще докаже,
Ще ся волі в Україні пісьнь гучна розляже,
За Карпати відіб'ється, згомонить степами,
України слава стане поміж народами.

Душу й тіло ми положим за нашу свободу
І покажем, що ми, браття, козацького роду

Матеріали для діагностики

Додаток В**Анкета для батьків «Патріотичне виховання»**

1. Що Ви розумієте під терміном «патріотичне виховання»?

2. Чи можливе патріотичне виховання в закладі дошкільної освіти?

3. Як, на Вашу думку, слід сформулювати мету патріотичного виховання дітей дошкільного віку? _____
4. Як Ви вважаєте, хто несе основну відповідальність за патріотичне виховання дітей-педагоги або батьки?

5. Як Ви вважаєте, чи потрібно знайомити дітей дошкільного віку з символікою держави, традиціями, пам'ятними датами?

6. Чи відвідуєте ви разом з дітьми музеї і виставки нашого міста, області? Якщо ні, то чому? _____
7. Коли ви йдете по вулиці, чи обговорюєте красу нашого міста, його проблеми?
А. Так _____
Б. Ні _____
8. Якщо у вас в руках фантик від цукерки, як ви вчините, якщо немає поруч урни?
А. Викинете _____
Б. Яюсь по-іншому _____

Дякуємо за співпрацю!

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ТА БАТЬКІВ ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1. Використання народознавчих матеріалів

Для педагогів.

Включайте в заняття казки, легенди, пісні та вірші українського фольклору, що відображають морально-етичні цінності, пов'язані з любов'ю до Батьківщини.

Проводьте тематичні заняття, присвячені народним ремеслам (наприклад, гончарство, вишивка), з залученням місцевих майстрів для проведення майстер-класів.

Організуйте екскурсії до місцевих музеїв чи культурних центрів, де діти можуть ознайомитися з народним мистецтвом та історичними пам'ятками.

Для батьків

Читайте дітям українські народні казки та обговорюйте їх.

Залучайте дітей до спільного створення виробів, пов'язаних з народними ремеслами (наприклад, розписування писанок, створення ляльок-мотанок).

Відвідуйте разом з дітьми культурні заходи, що присвячені українським народним традиціям.

2. Інтеграція національних символів

Для педагогів

Пояснюйте значення державних символів України (герб, прапор, гімн) через інтерактивні заняття, малювання, створення аплікацій.

Використовуйте символіку України під час святкових заходів (наприклад, підняття прапора під час виконання гімну на початку заходу).

Організуйте тематичні дні, присвячені певним символам або святам, наприклад, День вишиванки.

Для батьків

Навчайте дітей поваги до державних символів, пояснюючи їхнє значення в повсякденному житті.

Заохочуйте дітей малювати чи виготовляти з паперу український прапор, герб, а також обговорюйте їхнє значення.

Одягайте дітей у національні костюми або елементи національного вбрання під час святкових подій.

3. Популяризація традицій та обрядів

Для педагогів

Впроваджуйте в освітній процес календар народних свят та обрядів, розповідаючи про їхнє значення та історію.

Організуйте театралізовані вистави, які відтворюють традиційні українські обряди (наприклад, колядування, щедрування).

Проводьте заняття, присвячені національним стравам, з можливістю для дітей спробувати себе у приготуванні простих страв української кухні (наприклад, ліплення вареників).

Для батьків

Спільно з дітьми святкуйте українські народні свята, залучаючи їх до підготовки традиційних страв та декорацій.

Розповідайте дітям про сімейні традиції та їхні витоки, залучаючи до обговорення старших членів родини.

Підтримуйте цікавість дітей до народних звичаїв через перегляд документальних фільмів чи відеоматеріалів, що ілюструють традиції різних регіонів України.

4. Використання культурних надбань

Для педагогів

Включайте в програму знайомство з видатними діячами української культури, мистецтва та науки, розповідаючи про їхній внесок у розвиток нації.

Залучайте дітей до створення міні-виставок, присвячених культурній спадщині України (наприклад, виставка дитячих малюнків на тему «Україна в моєму серці»).

Влаштовуйте зустрічі з місцевими митцями, письменниками або музикантами, які можуть поділитися своїм досвідом і знаннями.

Для батьків

Разом з дітьми відвідуйте виставки, концерти, театральні вистави, що відображають українську культуру.

Заохочуйте дітей до читання книжок українських авторів або прослуховування музичних творів українських композиторів.

Обговорюйте з дітьми, чому важливо знати та цінувати культурну спадщину своєї країни.

5. Формування національної свідомості через сімейні традиції

Для педагогів

Співпрацюйте з родинами, заохочуючи їх до підтримки національно-патріотичних ініціатив у дошкільному закладі.

Організуйте батьківські збори на тему патріотичного виховання, де можна обговорити спільні дії щодо формування у дітей національної свідомості.

Заохочуйте батьків ділитися сімейними традиціями та історіями під час занять, де діти можуть представити свої родини.

Для батьків

Виховуйте дітей на прикладах із сімейної історії, розповідаючи їм про життя та подвиги предків.

Підтримуйте зв'язок поколінь у родині, знайомлячи дітей зі старшими членами сім'ї, їхніми спогадами та досвідом.

Заохочуйте дітей до участі в сімейних традиціях, які передаються з покоління в покоління.

Ці рекомендації допоможуть педагогам і батькам разом ефективно сприяти національно-патріотичному вихованню дітей, закладаючи міцний фундамент для їхнього подальшого розвитку як свідомих громадян України.